

TEUTA SERREQI JURIĆ

Sveučilište u Zadru

tserreqi@unizd.hr

MARIA MARIOLA GLAVAN

Sveučilište u Zadru

mglavan1@unizd.hr

UDC: 821.163.42-1.09

821.124(497.5)-1.09

ANTIČKI PJSNIČKI UZORI U *PJESMAMA FLAVIJI* DUBROVAČKOG HUMANISTA ILIJE CRIJEVIĆA (1463. – 1520.)

Sažetak. – U radu se analiziraju intertekstualne spone između antičkih rimskih pjesnika i ciklusa pjesama posvećenih Flaviji, kojima je dubrovački humanist, pjesnik i prozaist Ilija Crijević (1463. – 1520.) u Rimu 1484. godine osvojio naslov lovorom ovjenčana pjesnika (*poeta laureatus*). Pomoću računalno pretraživih zbirki tekstova *CroALA* i *Musisque Deoque* utvrđuje se prisutnost posuđenih citata, parafraza i klauzula u Crijevićeve tekstu s ciljem da se utvrdi za kojim se antičkim poetskim uzorima Crijević najviše povodio prilikom oblikovanja svojih ljubavnih stihova. S obzirom na to da je u pitanju ljubavna poezija, očekivan je najveći utjecaj rimskih ljubavnih elegičara, osobito Propercija i Ovidija, međutim, istraživanje pokazuje da je u ovom slučaju Crijević u velikoj mjeri posezao i za djelima iz rimske epike, kao što su Ovidijeve *Metamorfoze*, Vergilijeva *Eneida* te epovi Silija Italika (*Punski rat*), Publija Papinija Stacija (*Tebaida*) i Marka Aneja Lukana (*Farsalija*). Također je uočljiv znatan utjecaj Marcijalovih epigrama i Juvenalovih satira.

Cljučne riječi. – Ilija Crijević, *Carmina ad Flaviam*, Flavijin ciklus, rimska elegija, humanizam, ljubavna poezija

1. Uvod

Dubrovački humanist, pjesnik i prozaist Ilija Crijević (*Aelius Lampridius Cervinus*, 1463. – 1520.) spada među kanonske pjesnike hrvatske književnosti latinskog izraza. Nakon što je u ranoj mladosti napustio rodni grad, školovanje je nastavio u Ferrari kao učenik glasovitih talijanskih humanista Battiste Guarina i Lodovica Carbonea. Crijevićevo je iznimno pjesničko umijeće bilo prepoznato još za njegova života; 21. travnja 1484. godine u Rimu mu je, u Akademiji Julija Pomponija Leta (1428. – 1498.), dodijeljen naslov lovorom ovjenčana pjesnika (*poeta laureatus*) za ciklus pjesama posvećenih Rimljanki

Flaviji (*Carmina ad Flaviam*).¹ Ipak, gotovo čitav prozni i pjesnički opus prvog hrvatskog laureata ostao je više od pola tisućljeća zaboravljen u rukopisu.² Najvažnija su dva autografska kodeksa, *Vat. lat.* 1678 i *Vat. lat.* 2939, koji se čuvaju u Vatikanskoj knjižnici.³ Prvim cjelovitim kritičkim izdanjem najvećeg dijela Crijeviće stihovane ostavštine (8256 stihova iz kodeksa *Vat. lat.* 1678), koje je priredio i početkom ovog stoljeća objavio akademik Darko Novaković, otvoren je put k upoznavanju i književnopovijesnom vrednovanju stvaralaštva jednog od najplodnijih pisaca dubrovačkog humanizma.⁴ Dodatan korak u

¹ Detaljnije o Crijevićevim bio-bibliografskim podacima i o raznim aspektima njegove književne ostavštine vidi: Francesco Maria Appendini, *Notizie storico-critiche sulle antichità, storia e letteratura de' Ragusei*, sv. II (Dubrovnik: Antonio Martecchini, 1803), 124–129; Franjo Rački, "Iz djela E. L. Crievića Dubrovčanina", *Starine JAZU* 4 (1872), 155–200; Calisto Tadin, "Elio Lampridio Cervino", *Rivista dalmatica* 3 (1905), br. 6: 265–292; Đuro Körbler, "Iz mladih dana triju humanista Dubrovčana 15. vijeka (Karlo Pavlov Pucić, Ilija Lampridius Crijević i Damjan Paskojević Benešić)", *Rad JAZU* 206 (1915), 218–252; Vladimiro Zabughin, "Elio Lampridio Cerva", *Nuovo Convito* 4 (1919), br. 3: 104–107; Giuseppe Nicolò Sola, "Aelii Lampridii Cervini operum latinorum pars prior. Prefazione", *Archivio storico per la Dalmazia* 16 (1934), br. 95: 525–527; Giuseppe Praga, "Il Lexicon di Elio Lampridio Cerva", *Archivio storico per la Dalmazia* 19 (1935), br. 114: 262–273; Veljko Gortan, Vladimir Vratović, *Hrvatski latinisti / Croatici auctores qui Latine scripserunt*, sv. 1. (Zagreb: Matica hrvatska, Zora, 1969), 375–453; Darinka Nevenić Grabovac, "Poema Ilije Crijevića *De Epidaurō*", *Živa antika* 20 (1970), 241–277; Stanislaus Škunca, *Aelius Lampridius Cervinus, poeta Ragusinus (saec. XV)*, Rim: Edizioni Franciscane, 1971; Bogumil Hrabak, "Poslovna biografija dubrovačkog pesnika Ilije Crijevića", *Glasnik Odjeljenja umjetnosti CANU* 8 (1988), 235–256; Darko Novaković, "Dubrovnik – Verona – Basel: Tri priloga za recepcijski dokumentarij *Institucije*", *Colloquia Maruliana* 4 (1995), 13–45; Darko Novaković, "Il raguseo Ilija Crijević (*Aelius Lampridius Cerva*, 1463–1520) e la tradizione dell'elegia amorosa in Croazia", u: *Poesia umanistica latina in distici elegiaci: Atti del convegno internazionale, Assisi, 15–17 maggio 1998*, ur. Giuseppe Catanzaro i Francesco Santucci (Assisi: Accademia Propeziana del Subasio, Centro Internazionale di Studi sulla poesia latina in distici elegiaci, 1999), 165–181; Darko Novaković, "Crijević, Ilija", u: *Leksikon hrvatskih pisaca*, ur. Dunja Fališevac, Krešimir Nemeć i Darko Novaković (Zagreb: Školska knjiga, 2000), 137–139; Darko Novaković, "Neo-Latin Love Elegy in the Croatian Humanism: Tradition and Innovation", u: *Slika antike u novovjekovlju: zbornik radova s međunarodnog skupa, Zagreb, 2.–5. V. 1997*, ur. Olga Perić (Zagreb: Latina et Graeca; Filozofski fakultet, Odsjek za klasičnu filologiju; Hrvatsko društvo klasičnih filologa, 2000), 1–20; Sebastijan Slade, *Fasti litterario-Ragusini / Dubrovačka književna kronika*, prev. Pavao Knezović (Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2001), *passim*; Irena Bratičević, "Knjiga i čitanje u pismima Ilije Crijevića Marinu Buniću", *Colloquia Maruliana* 21 (2012), 69–88; Irena Bratičević, "Rukopisni udes Ilije Crijevića", *Colloquia Maruliana* 30 (2021), 173–203.

² Za života su mu tiskana četiri epigrama: tri u djelu Jurja Dragišića *De natura caelestium spirituum* i jedan uz novelu *Baptistinus* Dubrovčanina Frana Lucijana Gundulića (prema Novaković, "Crijević, Ilija", 137).

³ Osim dvaju monumentalnih vatikanskih rukopisa koji sadrže glavninu Crijevićeva opusa, neki su njegovi tekstovi sačuvani u drugim rukopisima. Detaljan pregled rukopisne građe tradirane pod Crijevićevim imenom kao i podatke o sudbini rukopisa donosi Bratičević, "Rukopisni udes", 173–203.

⁴ Darko Novaković, "Autografi Ilije Crijevića (I): *Vat. lat.* 1678", u: *Hrvatska književna baština*, knj. 3, ur. Dunja Fališevac, Josip Lisac, Darko Novaković (Zagreb: Ex libris, 2004), 9–251. Bibliografiju prethodno objavljenih parcijalnih izdanja Crijevićevih

tom pravcu predstavljaju unatrag nekoliko godina objavljeni prijevodi Crijevićevih djela u znalačkom prepjevu Zrinke Blažević, među kojima je prijevod pjesama iz Flavijina ciklusa autoricama ovog rada poslužio kao poticaj za istraživanje čiji se rezultati iznose u nastavku.⁵

Okosnicu rada čini analiza intertekstualnih spona između antičkih rimskih pjesnika i Crijevićevih pjesama Flaviji.⁶ Riječ je o korpusu od ukupno četrnaest ljubavnih pjesama, odnosno trinaest pjesama iz četvrte te jednoj pjesmi iz pete knjige autografnog kodeksa *Vat. lat.* 1678, u kojima se kao centralni ženski lik pojavljuje Rimljanka Flavija (pjesme IV, 3–10, 14–17, 19 i V, 3 u Novakovićevu izdanju).⁷ Priređivač kritičkog izdanja monumentalnog Vatikanskog kodeksa 1678, akademik Darko Novaković, prethodno je istaknuo kako su pjesme Flaviji nadahnute Propercijevim ljubavnim elegijama upućenima Cintiji te da se letimičnim uvidom u Crijevićev jezik, odnosno u upotrebu klauzula, uočava najviše primjera iz Ovidija i Propercija, potom Tibula i Katula, ali ne treba zanemariti ni utjecaj rimskih epičara Lukrecija, Vergilija, Lukana, Stacija, Silija Italika i Klaudijana.⁸ Zrinka Blažević u iscrpnoj uvodnoj studiji, koja prethodi prijevodu Flavijina ciklusa, također naglašava utjecaj Propercija i ostalih rimskih elegičara na Crijevića.⁹ U ovom istraživanju autorice rada proširuju dosadašnje spoznaje na način da se Crijevićevi stihovi istražuju u dvjema računalno pretraživim zbirkama (*CroAla* i *Musisque Deoque*) s ciljem da se oblikuje detaljan katalog antičkih kanonskih pjesnika koje je Crijević, u skladu s tipičnom humanističkom praksom, nasljedovao pri oblikovanju vlastita pjesničkog izričaja.¹⁰ Na temelju ekscerpiranih intertekstualnih referencija omogućuje se jasan uvid u Crijevićeve pjesničke postupke te se ilustrira autorov odnos prema antičkim književnim predlošcima, ali i sklonost k određenim književnim vrstama. S obzirom na to da se radi o ljubavnoj poeziji, očekuje se snažan utjecaj rimske ljubav-

tekstova vidi u Novaković, “Crijević, Ilija”, 138, i Novaković, “Autografi Ilije Crijevića”, 9–11, bilj. 1–7 i 10–13.

⁵ Ilija Crijević, *De Epidauro*, prev. Zrinka Blažević, uvodna studija Irena Bratičević, Dubrovnik: Dubrovačke knjižnice, 2020; Ilija Crijević, *Pjesme Flaviji / Carmina ad Flaviam*, prev. Zrinka Blažević, Zagreb: Matica hrvatska, 2021.

⁶ Zbog velikog opsega uočenih intertekstualnih referencija, u ovom se radu iznose rezultati istraživanja utjecaja antičkih pisaca na Crijevićevu zbirku. Osim njih, u Flavijinu su ciklusu također uočljivi tragovi utjecaja hrvatskih i talijanskih renesansnih humanista, što je tema idućeg istraživanja.

⁷ Definicija korpusa prema Blažević u Crijević, *Pjesme Flaviji*, 7–8.

⁸ Usp. Novaković, “Il raguseo Ilija Crijević”, 180–181 (na navedenim se stranicama u bilj. 29, 30, 31 i 32 navodi i dio klauzula koje potječu iz djela rimskih pisaca) i Novaković, “Neo-Latin Love Elegy”, 10–11.

⁹ Usp. Crijević, *Pjesme Flaviji*, 5–18.

¹⁰ Od radova u kojima se primjenjuje slična metodologija pri istraživanju utjecaja antičkih pisaca u djelima hrvatskih latinista vidi Petra Šoštarčić, “Ponovljene klauzule antičkih pisaca u epu *De vita et gestis Christi* Jakova Bunića”, *Latina et Graeca* 2 (2012), br. 22: 49–56, i Dajana Čosić, Matea Mrgan i Petra Šoštarčić, “Antički uzori u Džamanjićevu latinskom prijevodu *Odiseje*”, *Kroatologija: časopis za hrvatsku kulturu* 7 (2016), br. 1: 31–44.

ne elegije (osobito Propercija i Ovidija), međutim, uočene i izdvojene intertekstualne pojavnice pokazuju kako se Crijevićevi poetski uzori ne svode isključivo na već spomenute rimske elegičare te da je autor Flavijina ciklusa u velikom broju slučajeva posegnuo i za djelima iz rimske epike, u većoj mjeri za Vergilijevom *Eneidom* i Ovidijevim *Metamorfozama*, a u manjoj za epovima Silija Italika (*Punski rat*), Publija Papinija Stacija (*Tebaida*) i Marka Aneja Lukana (*Farsalija*). Također je znatan utjecaj Marcijalovih epigrama i Juvenalovih satira.

2. Metodologija istraživanja

Crijevićeve pjesme posvećene Flaviji u digitalnom su izdanju na Internetu dostupne u sklopu zbirke tekstova hrvatskih latinista *Cro-Ala*.¹¹ Utjecaj rimskih pjesnika u Flavijinu ciklusu analiziran je u kontekstu upotrebe citata i parafraza s većim ili manjim odstupanjima u odnosu na korišteni izvor te identičnih ili modificiranih klauzula. Za njihovo su prepoznavanje korištene usluge koje nudi računalno pretraživa zbirka tekstova *Musisque Deoque*.¹² Sustav kratica za navođenje imena antičkih autora i njihovih djela preuzet je iz *Oxford Classical Dictionary*.

Za potrebe ovog istraživanja odabrani su klasični autori, što je dovelo do posljedice da nisu uključeni neki postklasični pisci čiji je utjecaj u razmatranom korpusu također očigledan. Dva su razloga uvjetovala takav postupak. U prvom redu to je činjenica da su dobiveni rezultati s primjerima iz djela antičkih pisaca toliko brojni da bi se premašio zamišljeni opseg ovog rada. Drugi i opravdaniji razlog jest taj što se izborom isključivo autora koji pripadaju Zlatnom i Srebrnom razdoblju rimske književnosti nastojao minimalizirati broj podudarnih intertekstualnih primjera kod više autora. Naime, autorice su pri istraživanju uočile kako se mnogi primjeri istovremeno zatječu u djelima klasičnih autora kao i onih postklasičnih, pri čemu se vjerojatnijim činilo da bi upravo klasični autor, u većini slučajeva Ovidije ili Vergilije, mogao biti korišteni izvor.

Korpus s primjerima iz djela antičkih autora koji su Crijeviću poslužili kao izvor pri sastavljanju njegovih pjesama oblikovan je na način da je svaki Crijevićev stih u digitalnoj bazi *Musisque Deoque* pretražen u više segmenata. Zasebno su pretražene zadnje dvije stope stihova (heksameterske i pentameterske klauzule), početci stihova te dvočlane ili višočlane sintagme unutar stihova koje su se učinile posuđenima. Zbog prethodno navedenih razloga, u korpus nisu uvršteni pisci nakon 2. st. po. Kr. Primjeri koji se kod rimskih autora ponavljaju u više od deset stihova također nisu uzeti u obzir iz razloga što bi se mogli smatrati ustaljenim frazama u latinskom pjesništvu te bi bilo teško pouzdano tvrditi pod čijim je utjecajem Crijević stvarao. Naposljet-

¹¹ <http://solr.ffzg.hr/phil04/croala0/navigate/113/1/>; pristupljeno 19.9.2022. god.

¹² <https://mizar.unive.it/mqdq/public/>; pristupljeno 19.9.2022. god.

ku, nisu uključeni ni autori s vrlo malim brojem podudarnosti (npr. Marko Manilije), koje se u većem opsegu zatječu kod ostalih, utjecaj-nijih pisaca. Pri selekciji primjera vodilo se računa i o položaju sintagme unutar strukture stiha (na početku, u sredini ili na kraju stiha). Stoga je popis antičkih autora, čiji je književni utjecaj potvrđen u pjesmama Flaviji, sveden na sljedeća imena navedena abecednim redom: Horacij-e, *Ilias Latina*, Juvenal, Katul, Ligdam, Lukan, Lukrecije, Marcijal, Ovidije, Propercije, Seneka Mlađi, Silije Italik, Stacije, Tertulijan, Ti-bul, Valerije Flak i Vergilije. Uočeni se primjeri nalaze u tabličnom prikazu u prilogu ovog rada (ukupno 271 stih s citatima, parafrazama, sintagmama i klauzulama iz rimskih pisaca).

3. Analiza književnih uzora u Flavijinu ciklusu

U nastavku slijedi pregled pisaca koji su nadahnuli Crijevića pri oblikovanju Flavijina ciklusa. Autori koji su ostavili dublji trag u Crijevićevoj pjesničkoj zbirci obrađeni su pojedinačno, dok su autori u čijim je djelima uočen manji broj intertekstualnih podudaranja grupirani zajedno pod istim potpoglavljem. U zasebnom se potpoglavlju govori i o problematici intertekstualnih referencija kod većeg broja autora.

3.1. Katul

Iako se rimski neoterik u Crijevićevoj zbirci pojavljuje na iznenađujuće malom broju mjesta, uvršten je među Crijevićeve najutjecajnije antičke predloške jer pjesma IV, 14 u cijelosti predstavlja reprodukciju pete Katulove pjesme posvećene Lezbiji.¹³ Za ilustraciju navodimo nekoliko početnih stihova obiju pjesama:¹⁴

Crij., *Carm.* 4, 14, 1–6:

Da mi basia Lesbiana centum,
Da mi basia plura Lesbianis,
Da mi basia quot Catullianas
Possint uincere basiationes.
Et cum tot dederis, subinde nostras
Conturbabimus osculationes...

Catull. 5, 7–11:

Da mi basia mille, deinde centum,
Dein mille altera, dein secunda centum,
Deinde usque altera mille, deinde centum.
Dein, cum millia multa fecerimus,
Conturbabimus illa, ne sciamus...

Dubrovački humanist svoj antički predložak ne oponaša samo u sadržajnom, već i u versifikacijskom aspektu, što dokazuje činjenica da je pjesma spjevana u falečkom jedanaestercu kao i Katulov original.

¹³ Usp. izdanje E. Capps, T. E. Page, W. H. D. Rouse, edd., *Catullus, Tibullus and Persvillum Veneris* (London-New York: William Heinemann; G. P. Putnam's Sons, 1921), 6–8.

¹⁴ Stihovi koji slijede u nastavku nisu navedeni u tabličnom prikazu u prilogu rada zbog same prirode stihova.

Katulov je utjecaj evidentan i u Crijevićevu leksičkom izboru; “veronski vrabac” u stihu “*Veronę ignotus nec tibi passer erit*” (Crij. *Carm.* 4, 3, 32) jasna je reminiscencija na Katulova vrapca u njegovoj drugoj (“*Passer, deliciae meae puellae*”, Catull. 2, 1), kao i trećoj pjesmi (“*Passer mortuus est meae puellae*”, Catull. 3, 3).¹⁵

U ostalim se primjerima Crijevićevo posezanje za Katulovim opusom svodi na pojavu nekoliko klauzula (završetaka stihova), poput sljedećeg primjera:

Qualia et inserto certat **decerpere rostro**. (Crij. *Carm.* 4, 10, 61)
Oscula mordenti semper **decerpere rostro**. (Catull. 68, 127)

Dok se sintagma *decerpere rostro* pojavljuje samo kod Katula, za klauzule *candidiora niue* i *uertice crines* ne može se sa sigurnošću potvrditi izvor; prva se, osim kod Katula, zatječe i u završetcima Ovidijevih, Vergilijevih i Marcijalovih stihova, a druga kod Marcijala, Lukana, Stacija, Valerija Flaka i Katula.¹⁶ Kako god bilo, već se na temelju parafraze Katulove pete pjesme sa sigurnošću može zaključiti kako je taj rimski liričar ostavio dubok trag u Crijevićevoj zbirci, što govori u prilog tomu da ga je dubrovački humanist iznimno cijenio.

3.2. Marcijal

Poveznice s Marcijalovim epigramima u Crijevićevu su tekstu uočene na dvadeset mjesta. Najbrojnije su klauzule (13), dok su rjeđe sintagme umetnute u sredinu stiha (6) ili na početak (1). Kao primjer specifičnog Marcijalova utjecaja izdvajamo sljedeće stihove:

Vel **Styga** percurram **Tartareumque canem**. (Crij. *Carm.* 4, 9, 12)
Nec **Styga** uidisses **Tartareumque canem**. (Mart. 9, 65, 12)

Osim navedenog primjera, Marcijal se kao jedini izvor potvrđuje i za sintagme *basia sola*, *lege uolo*, *munera rara*, *leuare potest*, *altus honos*, *uua lacus*, *calua comis*, *dulcia dona* i *bella tonare*. U slučaju ostalih primjera (npr. *uertice crines*, *proelia Martis*, *taedia ferre*, *aura lapis*, itd.), koji se pojavljuju kod više autora, nesigurno je tko je Crijeviću poslužio kao predložak.

¹⁵ Ovi stihovi također nisu navedeni u tabličnom prikazu jer je posrijedi jedna riječ. O alegorijskom značenju riječi *passer* kod Katula vidi Julian Ward Jones, “Catullus’ ‘Passer’ as Passer”, *Greece & Rome* 45 (1998), br. 2: 188–194. Usp. također Alice F. Braunlich, “Against Curtailing Catullus’ ‘passer’”, *The American Journal of Philology* 44 (1923), br. 4: 349–352, i Roland G. Kent, “Addendum on Catullus’ Passer”, *The American Journal of Philology* 44 (1923), br. 4: 353–354.

¹⁶ O primjerima koji su uočeni kod više autora pa je teško pouzdano utvrditi korišteni predložak vidi niže u nastavku rada u sklopu potpoglavlja 3.10. Intertekstualne referencije kod većeg broja autora.

3.3 Ovidije

Sudeći prema broju izdvojenih primjera (125) sa sigurnošću se može potvrditi kako se u Crijevićevoj zbirci kao najviše eksploatirani autor pojavljuje rimski elegičar Ovidije.¹⁷ Ovakav Crijevićev izbor ne iznenađuje s obzirom na generičke značajke Flavijina ciklusa. Ipak, očekivali bismo kako će autor u ovom slučaju više posegnuti za nekim od Ovidijevih djela ljubavne tematike, međutim, detaljna analiza pokazuje da je Crijeviću najčešći predložak bio ep *Metamorfoze*. U tablici niže naveden je pregled po djelima i uočenom broju podudarnih primjera:

Naslov djela	Broj pojavnica
<i>Metamorphoses</i>	23
<i>Heroides</i>	19
<i>Amores</i>	18
<i>Epistulae ex Ponto</i>	17
<i>Ars amatoria</i>	13
<i>Fasti</i>	12
<i>Tristia</i>	11
<i>Remedia amoris</i>	6
<i>Ibis</i>	2
<i>Medicamina faciei</i>	2
<i>Nux</i>	2

Ovidijev se utjecaj u Crijevićevim pjesmama reflektira ponajviše u upotrebi klauzula, među kojima se neke pojavljuju i nekoliko puta, npr.:

Mors mea, crede, tuum, Flauia, **crimen erit!** (Crij. *Carm.* 4, 3, 78)

Vnica nec nobis Flauia **crimen erit.** (Crij. *Carm.* 4, 6, 50)

Inque meo nullum carmine **crimen erit.** (Ov. *Ars am.* 1, 34)

Scripta mihi caute littera **crimen erit?** (Ov. *Her.* 20, 40)

Forsitan hoc alio iudice **crimen erit.** (Ov. *Rem. am.* 428)

Inque meo nullum carmine **crimen erit.** (Ov. *Tr.* 2, 250)

¹⁷ Ovidije sebe smatra četvrtim najznačajnijim rimskim elegičarem, kao što sam navodi u *Tr.* 4, 10, 51–54: Vergilium vidi tantum nec avara Tibullo / tempus amicitiae fata dedere meae. / Successor fuit hic tibi, Galle, Propertius illi; / quartus ab his serie temporis ipse fui. Usp. i Jo-Marie Claassen, “The Exiled Ovid’s Reception of Gallus”, *The Classical Journal* 112 (2017), br. 3: 318–341.

Međutim, iako se prethodno navedeni primjer često susreće u Ovidijevu opusu, činjenica da ga nalazimo i kod ostalih pisaca, poput Propercija i Lukana, dovodi u pitanje Ovidija kao pouzdan izvor. Sljedeće pak završetke stihova nalazimo samo u Ovidijevim djelima: *mercabilis aere, sustinet aetas, superstes erit, molire triumphos, tela trisulca Ioui, uerba iuuantia, anhelitus oris, conciliatur amor, fuere meis, laniata capillos, si qua puella sapit, forma capit, signa doloris, crines et eburnea ceruix, praeposuisse Ioui, conseruisse manus, puluerulentus equos, secuta comes, fuere sinu, nata parenti, lacerare capillos, corporis huius, insania fecit, pallidiora noua, saucius ictu, fama meae, aeger opem, natator aquas, mille colores, irrita uerba, tempora nobis, maligna meo, inmedicabile uulnus, poeta tui, possidet orbis*. Uz ove primjere treba spomenuti i Ovidijeve sintagme koje Crijević, poput njegova književnog uzora, uklapa na početak ili u sredinu stihova: *corpus anile, cogar amare, reuolubile pondus, dedecus esse, desine blanditias, hunc potes amplecti, non intellecto, parte sui meliore, infelix perii, et maris Ionii*. Slijedi nekoliko primjera koji ilustriraju Crijevićevo umijeće oblikovanja vlastitih stihova uz pomoć Ovidijevih posuđenica:

Nec laniata comas manibus, **laniata capillos**. (Crij. *Carm.* 4, 3, 91)

Vix me continui quin sic **laniata capillos**. (Ov. *Her.* 12, 157)

Purpureos laniata sinus, **laniata capillos**. (Ov. *Her.* 14, 51)

Haec quoque, funestos ut erat **laniata capillos**. (Ov. *Fast.* 6, 493)

Mox, ubi mens rediit, passos **laniata capillos**. (Ov. *Met.* 6, 531)

Desine blanditias mendaces fingere nobis. (Crij. *Carm.* 4, 19, 1)

Desine blanditias et uerba potentia quondam. (Ov. *Am.* 3, 11, 31)

Ovidije ne nalazi svoje mjesto u Crijevićevoj zbirci isključivo u obliku korištenja sintagma. Crijević u više navrata ili doslovno citira cijeli Ovidijev stih, ili ga neznatno mijenja, ili ga parafrazira, kao što je vidljivo iz sljedećih primjera:

Meque improuisa casse fefellit Amor. (Crij. *Carm.* 4, 3, 4)

Meque improuisa casse fefellit Amor. (Ov. *Am.* 3, 4, 20)

Iam tibi seruatus gloria maior ero! (Crij. *Carm.* 4, 3, 44)

Sed tibi seruatus gloria maior ero. (Ov. *Her.* 12, 76)

Excudere et blando tēla trisulca Ioui. (Crij. *Carm.* 4, 5, 60)

Excudere irato tela trisulca Ioui. (Ov. *Am.* 2, 5, 52)

Sic, ubi iam rugas speculo conspexit aniles. (Crij. *Carm.* 4, 8, 71)

Flet quoque, ut in speculo rugas adspexit aniles. (Ov. *Met.* 15, 232)

Nequa sinistra meum perstringat fabula nomen. (Crij. *Carm.* 4, 4, 21)

Strinixerit ut nomen fabula nulla meum. (Ov. *Tr.* 2, 350)

Uzevši u obzir sve načine na koje Crijević koristi Ovidijeva djela kao predložak, bilo da je riječ o završetcima stihova (35 izvorno Ovidijevih klauzula), odnosno sintagmama na početku ili u sredini stiha (10 primjera prisutnih isključivo u Ovidijevu opusu), bilo o stihovima koji su doslovno citirani ili parafrazirani (11 uočenih primjera), Ovidije se doista ukazuje kao autor kojeg je Crijević najradije uklapao u stihove posvećene Flaviji.

3.4. Propercije

Nakon Ovidija, u Flavijinu je ciklusu prisutan i snažan utjecaj rimskog elegičara Propercija. Uočeno je sveukupno 27 primjera intertekstualnih preklapanja, među kojima se njih jedanaest pojavljuje i kod drugih pisaca. Propercije se može smatrati jedinom predloškom za petnaest referencija, točnije za devet klauzula (*amare louem, puella tuae, sentire fauilla, nota meis, claudet ocellos, ab ore sitim, ruga genas, uidere deas, ossa faces*), tri sintagme na početku stihova (*immortalis ero, liber eram, garrula cum*) i dvije u sredini (*frustra cupies, mirabere saepe*). Susreću se i parafraze čitavih Propercijevih stihova, poput sljedećih primjera:

Iam frustra cupies uersus mollire seueros. (Crij. *Carm.* 4, 3, 29)
Et frustra cupies mollem componere uersum. (Prop. 1, 7, 19)

Te quoque ceu nudas poena uidere deas. (Crij. *Carm.* 4, 5, 24)
Nec fuerat nudas poena uidere deas. (Prop. 3, 13, 38)

Osim prethodnih primjera, treba spomenuti i da elegije IV, 16 i IV, 17 u cijelosti predstavljaju parafraze 16. elegije iz druge knjige i 19. elegije iz prve knjige Propercijevih pjesama.¹⁸ U prvoj se Propercijev pretor smješta u aktualni povijesni kontekst s kraja petnaestog stoljeća i preobražava u bogatog trgovca paprom. U drugoj se pjesmi izmjenjuju teme i motivi identični Propercijevim, pomoću kojih se oslikavaju zamišljena emocionalna stanja koja bi potencijalno mogla proizročiti smrt jednog od ljubavnika.¹⁹ Osim toga, ta Crijevićeva elegija sadrži i isti broj stihova (26) kao Propercijev predložak.

3.5. Silije Italik

Pored Ovidijevih *Metamorfoza*, u Crijevićevoj se zbirci također uočavaju poveznice s još jednim djelom epske tematike, *Punskim ratom* (*Punica*) Silija Italika. Unatoč tematskim i formalnim razlikama među tim djelima, ova činjenica ne iznenađuje jer Silije Italik spada među antičke autore koje su cijenili i oponašali humanistički pisci. Iz najdužeg rimskog epa Crijević je za svoje pjesme upotrijebio sedam-

¹⁸ Usp. izdanje Sexti Propertii *Elegiarum libri IV*, recensuit Aemilius Baehrens (Lipsiae: In aedibus B. G. Teubneri, 1880), 30–31, 63–65.

¹⁹ Usp. Crijević, *Pjesme Flaviji*, 15.

naest stihova. Među izdvojenim klauzulama i sintagmama nesiguran je izvor za sedam primjera (*Laomedontae, scuta uirum, nomina magna, morte dolores, ultima uitae, uertice crines, uulnera cantu*) zbog toga što se pojavljuju i kod starijih pisaca. Od preostalih primjera dva nalazimo isključivo kod Silija Italika (*hostica nec, cetera quid referam*), a četiri i kod Silijeva suvremenika Stacija (*gloria mortis, nec Uenerem, mucronibus iras, florentibus annis*) pa je u tom slučaju lako moguće da su oba pisca podjednako izvršila utjecaj na Crijevića. Slijedi primjer stiha za ilustraciju Crijevićeva korištenja Silijevih posuđenica:

Cetera quid referam, Pallas quibus innuba posset. (Crij. *Carm.* 4, 5, 19)

Cetera quid referam? non ullus scilicet ulli. (Sil. *Pun.* 16, 256)

3.6. Stacije

Pjesnik Publije Papinije Stacije, suvremenik Silija Italika i jedan od rimskih autora koji je također bio književni uzor humanističkim piscima, poslužio je Crijeviću kao predložak svojim epovima *Tebaida* (*Thebais*) i *Ahileida* (*Achilleis*) te pjesničkom zbirkom *Šume* (*Silvae*). U Crijevićevim pjesmama i Stacijevim djelima nalazimo osamnaest podudaranja u vidu klauzula ili sintagma na početku ili u sredini stiha. Izvorno su Stacijevi izrazi *uisere gentes, fulmineosque gentes, ditia dona, scandere turres, Furiarum uerbera* i *uacuum telis*, dok se za primjere *gloria mortis, nec Uenerem, mucronibus iras, florentibus annis*, koje nalazimo i kod Silija Italika, oba pisca podjednako mogu smatrati uzorom jer su živjeli u isto vrijeme. U pjesmi IV, 4 nalazimo i jedan gotovo doslovno citiran Stacijevih stih:

Ille ego magnanimum qui facta attollere regum. (Crij. *Carm.* 4, 4, 59)

Certe ego magnanimum qui facta attollere regum. (Stat. *Silv.* 5, 3, 10)

3.7. Tibul

Rimski se elegičar Tibul ne pojavljuje u Crijevićevoj zbirci u onolikoj mjeri koliko bismo očekivali (riječ je o deset stihova), međutim, svi se primjeri (osim *carmine nostro* i *periuria linguae*) zatječu isključivo u Tibulovu opusu: *classica pulsa, temporis et prisca, tempora Baccho, parere leones, sit precor illa leuis, mittit Arabs, acer Amor*.

Tibulove se posuđenice koriste na različite načine, bilo da su uklopljene kao sintagme unutar stiha ili klauzule, bilo da su parafrazirani čitavi stihovi, kao što je vidljivo iz sljedećih primjera:

Temporis et prisca poenituisse **senes**. (Crij. *Carm.* 4, 8, 76)

Temporis et prisca facta referre **senem**. (Tib. 1, 10, 44)

Si qua luenda tibi, **sit precor illa leuis.** (Crij. *Carm.* 4, 19, 24)

Si tamen admittas, **sit precor illa leuis.** (Tib. 1, 6, 56)

Supplantare **tuos turba** iocosa **pedes.** (Crij. *Carm.* 4, 8, 36)

Ludat et ante **tuos turba** nouella **pedes.** (Tib. 2, 2, 22)

3.8. Vergilije

Na popisu antičkih poetskih modela koje je Crijević nasljedovao očekivano se nalazi i najveći predstavnik rimske književnosti Augustova doba. Vergilijev se utjecaj također pokazuje značajnim s obzirom na to da je u sedamnaest Crijevićevih stihova uočena dvadeset i jedna poveznica s Vergilijevim djelima.²⁰ Iz tablice niže bit će razvidnije iz kojih je djela Crijević najviše crpio primjere:

Naslov djela	Broj pojava
<i>Aeneis</i>	14
<i>Eclogae</i>	6
<i>Georgicon</i>	1

Iako broj pojava nije tako visok kao kod Ovidija, Vergilijev je utjecaj na Crijevića neosporno snažan, pogotovo u slučaju sljedećih sintagma koje zatječemo samo u Vergilijevu opusu: *sanguine flammis, campis armenta, alterius sequitur, obicis hosti, dominumque potentem, omnia sub pedibus, miseretque pudetque, orbe Britannos, mutare labores, ut uidi ut perii, improbus ille i cera liquescit.* U slučaju primjera koje pronalazimo u Vergilijevoj *Eneidi* i kod drugih pisaca, poput *scuta uirum* (Vergilije, Stacije, Silije Italik, Valerije Flak), *morte obita* (Vergilije, Marcijal), *Laomedontaeae* (Vergilije, Marcijal, Silije Italik) i *arbore fetus* (Vergilije, Ovidije), vrlo je vjerojatno da je upravo Vergilije bio Crijevićev uzor, s obzirom na to da su se ostali autori koji se spominju također ugledali na Vergilija. Slijedi nekoliko primjera stihova:

Laomedontaeae subeant **periuria** linguae. (Crij. *Carm.* 4, 10, 17)

Laomedontaeae luimus **periuria** Troiae. (Verg. *Aen.* 4, 542)

Laomedontaeae luimus **periuria** Troiae. (Verg. *G.* 1, 502)

Omnia sub pedibus duri calcantur Amoris. (Crij. *Carm.* 4, 5, 39)

Omnia sub pedibus, qua Sol utrumque recurrens. (Verg. *Aen.* 7, 100)

²⁰ Tri su pojava također uočene i u zbirci *Appendix Vergiliana* (circa 430: *ut uidi ut perii*; *Maecen.* 1, 62: *candidiora niue*; *ros. nasc.* 47: *sed bene quod*), ali nisu uvrštene u statistiku zbog nesigurnog autorstva kao i datacije zbirke.

3.9. Manje zastupljeni autori

U ovom su potpoglavlju grupirani antički autori u čijim je djelima uočeno pet ili manje podudarnih mjesta s tekstom Crijevićevih pjesama. Odabir se temelji na onim primjerima koji se mogu pripisati isključivo autoru koji je u pitanju. Kod nekih autora broj ukupnih pojava može biti i veći, no sintagme koje se pojavljuju kod više autora pa je samim tim njihov izvor dvojbena, nisu uzete u obzir.

Horacijeva je prisutnost u pjesmama Flaviji neznatna; uočene su dvije klauzule, među kojima se *Copia cornu* pojavljuje i kod Ovidija, a *perdere possum* samo kod Horacija:

Pomifer anne, malis! Quantum est quod **perdere possum?** (Crij. *Carm.* 5, 3, 23)

Humanos animos: has nullo **perdere possum.** (Hor. *Sat.* 1, 8, 20)

Juvenalove se *Satire* također nalaze na popisu antičkih tekstova čije je dijelove Crijević upotrijebio pri oblikovanju svojih stihova. Ukupno je šest intertekstualnih referencija, a od toga četiri primjera nalazimo samo u Juvenalovu opusu (*corpora iuris, deditus uni, summa pericula rerum, uinosus inebriet*), što je dovoljno čvrst dokaz da je Crijević inspiraciju za svoje stihove tražio i u rimskoj satiri.

Stat cunctos casus et **summa pericula rerum.** (Crij. *Carm.* 4, 4, 95)

Hic tamen et Cimbros et **summa pericula rerum.** (Juv. 8, 249)

Pored Ovidijevih *Metamorfoza*, Vergilijeve *Eneide* te epova Silija Italika i Publija Papinija Stacija, Crijevićevu sklonost prema epici potvrđuju i tekstualne poveznice s epom *Farsalija* (*Pharsalia*) Marka Aneja Lukana. Od ukupno sedam klauzula, iz Lukanova su djela posuđene sljedeće: *sola pudoris, amplexa cadaver, colla tenere, pectoris aestus i bella secutus*.

U Crijevićevim pjesmama nalazimo i tri sintagme iz djela *Ilias Latina*, skraćene latinske verzije Homerove *Ilijade*, među kojima jedan primjer (*arbore fetus*) treba izuzeti iz razmatranja jer je istovremeno prisutan kod Vergilija i Ovidija. Navodimo klauzulu za koju se *Ilias Latina* može smatrati jedinim izvorom:

Ceu modo praetentis concurrere **comminus hastis.** (Crij. *Carm.* 4, 9, 3)

Contulerant, iactis inter se **comminus hastis.** (*Ilias Latina* 455)

Concurrunt iactis inter se **comminus hastis.** (*Ilias Latina* 951)

Sigurnu poveznicu između Crijevićevih pjesama Flaviji i Lukrecijeve epa *De rerum natura* predstavlja klauzula *ulla uoluptas*, a sintagma *uidere nefas* upućuje na tragedije Seneke Mlađeg kao još jedan Crijevićev predložak:

Non erit in terris felicius **ulla uoluptas.** (Crij. *Carm.* 4, 6, 13)

Nec noua uiuendo procuditur **ulla uoluptas.** (Lucr. 3, 1081)

Ah, tantum poteris lenta **uidere nefas?** (Crij. *Carm.* 4, 3, 84)
 Haec quoque nati **uidere nefas.** (Sen. *Oct.* 309)
 Velut ignotum **uidere nefas.** (Sen. *Oed.* 444)

S obzirom na to da sintagme uočene kod Ligdama i Tertulijana istovremeno nalazimo kod Ovidija (*senecta pede, periuria linguae*) i Propercija (*criminis auctor*), vjerojatnija je mogućnost da je Crijević bio pod utjecajem rimskih elegičara. U slučaju primjera iz pjesničkog opusa Valerija Flaka (*scuta uirum, uertice crines*), koji se istovremeno zatječu kod Tibula, Ovidija, Vergilija, Lukana, Stacija i Silija Italika, također je upitak Flakov utjecaj.

3.10. Intertekstualne referencije kod većeg broja autora

Iako se broj sintagma prisutnih kod većeg broja autora nastojao minimalizirati određenim metodološkim postupcima koji su objašnjeni u drugom poglavlju rada, i dalje nalazimo veliki broj primjera koji se ponavljaju kod tri, četiri ili više pisaca pa je teško pouzdano utvrditi korišteni predložak. U najvećem se broju takvih slučajeva pored ostalih imena pojavljuju Ovidije ili Vergilije, pa je dozvoljeno zaključiti kako je najvjerojatnije da su upravo njihova djela poslužila kao izvor iz kojeg je Crijević crpio posuđenice.

Kao prikladan primjer za ilustraciju poslužiti će klauzula *cornua tauri*, koju nalazimo kod Ovidija, Marcijala, Seneke Mlađeg, Silija Italika i Valerija Flaka. S obzirom na to da u Crijevićevim pjesmama najviše intertekstualnih poveznica nalazimo s Ovidijevim djelima, pretpostavljamo da je u ovom slučaju Ovidije izvor.

Nuncque Iouem pennas, nunc falsi **cornua tauri.** (Crij. *Carm.* 4, 5, 43)
 Ceperunt matrem formosi **cornua tauri.** (Ov. *Fast.* 3, 499)
 Per tamen aduersi gradieris **cornua tauri.** (Ov. *Met.* 2, 80)
 Vosne, manus, ualidi pressistis **cornua tauri?** (Ov. *Met.* 9, 186)
 Modo Sidonii **cornua tauri.** (Sen. *Oct.* 206)
 Ipse manu tangens damnati **cornua tauri.** (Val. Fl. *Argon.* 1, 787)
 Abstulit et caesi uanescunt **cornua tauri.** (Val. Fl. *Argon.* 3, 266)
 At me, quae passa est furias et **cornua tauri.** (Mart. 2, 43, 5)
 Cum uicina trucis conspexit **cornua tauri.** (Sil. *Pun.* 5, 311)
 Atque obliqua trucis deducere **cornua tauri.** (Sil. *Pun.* 13, 223)
 Nunc auis in formam, nunc torui in **cornua tauri.** (Sil. *Pun.* 15, 62)

U slučaju sintagme *scuta uirum* koju nalazimo na počecima stihova u Vergilijevoj *Eneidi* te u epovima Publija Papinija Stacija, Silija Italika i Valerija Flaka, ili heksameterske klauzule *ultima uitae* koja se pojavljuje kod Vergilija, Lukana, Juvenala i Silija Italika, najizglednije je da je Vergilije bio Crijevićev predložak.

Scuta uirum atque enses cecidere e carmine nostro. (Crij. *Carm.* 4, 4, 47)

Scuta uirum galeasque et fortia corpora uoluit! (Verg. *Aen.* 1, 101)

Scuta uirum fluuio pictasque innare carinas. (Verg. *Aen.* 8, 93)

Scuta uirum galeasque et fortia corpora uolues. (Verg. *Aen.* 8, 539)

Scuta uirum galeasque uidet rutilare comantes. (Stat. *Theb.* 2, 530)

Scuta uirum, donec iam celsior arbore pontus. (Val. Fl. *Argon.* 1, 496)

Scuta uirum cristaeque et inertī spicula ferro. (Sil. *Pun.* 14, 542)

Non ego fila meae nunc deprecer **ultima uitae**. (Crij. *Carm.* 4, 17, 1)

O mihi tum longae maneat pars **ultima uitae**. (Verg. *Ecl.* 4, 53)

At nox felicitis Magno pars **ultima uitae**. (Luc. 7, 7)

Respicere ad longae iussit spatia **ultimae uitae**. (Juv. 10, 275)

Et rabie cladum perpessaeque **ultima uitae**. (Sil. *Pun.* 2, 620)

Također su brojni primjeri klauzula koje nalazimo kod Propercija i Ovidija (npr. *arte manus*, *crimīnis auctor*, *uitta comas*, *fefellit amor*), Tibula i Ovidija (*periuria linguae*, *carmine nostro*, *senecta pede*) ili Ovidija i Marcijala (*esse Iouem*, *nulla uacat*, *ore pudor*, *unda gelu*), gdje je teško sa sigurnošću utvrditi koji je pisac Crijeviću poslušio kao izvor.

4. Zaključak

Ciklus pjesama posvećenih Flaviji jedno je od najuspjelijih ostvarenja hrvatskog latinističkog pjesništva. Iznimno stihotvoračko umijeće njihova autora ogleda se u različitim pjesničkim postupcima kojima se, u tipičnoj humanističkoj maniri, antički poetski modeli uklapaju u stihove. Rezultati istraživanja provedenog pomoću digitalno pretraživih zbirki *CroALa* i *Musisque Deoque* pokazuju da u Crijevićevoj pjesničkoj zbirci nalazimo intertekstualne spone s 271 stihom iz djela klasičnih rimskih autora koje se reflektiraju u obliku identičnih ili modificiranih klauzula, nimalo ili neznatno izmijenjenih sintagma na početcima i u sredini stihova te, naposljetku, parafraziranih ili doslovno citiranih cijelih stihova. Po broju uočenih intertekstualnih referencija rimski elegičar Ovidije sa 125 stihova višestruko nadmašuje ostale pisce. Nakon njega slijede redom Propercije (27 stihova), Vergilije (21), Marcijal (20), Stacije (18), Silije Italik (17), Tibul (10), Lukan (7), Juvenal (6), Katul (3), *Ilias Latina* (3), Lukrecije (3), Ligdam (3), Horacije (2), Seneka Mladi (2), Tertulijan (2) i Valerije Flak (2). Što se tiče jezičnih sklopova koji se mogu pripisati isključivo određenom piscu, u Crijevićevoj se zbirci najutjecajnijim ponovno pokazuje Ovidije s 45 izvornih pentametarskih i heksametarskih klauzula te sintagma koje je Crijević uklopio na početak ili u sredinu svojih stihova. Potom slijede Propercije (15 izvornih klauzula odnosno sintagma),

Vergilije (12), Marcijal (10), Tibul (7), Stacije (6), Lukan (5) i Juvenal (4), dok je kod ostalih autora uočen manji broj primjera.

Kad govorimo o Crijevićevim žanrovskim afinitetima odnosno o zastupljenosti određenih književnih vrsta u Flavijinu ciklusu, kao što je već istaknuto u prethodnim istraživanjima, Crijevićeva je zbirka nastala pod snažnim utjecajem rimskog elegijskog pjesništva, što dokazuju brojni primjeri iz Ovidijevih, Propercijevih i Tibulovih elegija. Istraživanje, međutim, pokazuje da je iznimno snažan i utjecaj rimskog epskog pjesništva; od 271 uočenog primjera 88 se intertekstualnih poveznica, što čini 32,5% (tj. nešto manje od trećine korpusa), zatječe u Ovidijevim *Metamorfozama*, Vergilijevoj *Eneidi*, Lukrecijevu epu *O prirodi stvari*, Lukanovu djelu *Farsalija*, *Punskom ratu* Silija Italika, Stacijevim epovima *Tebaida* i *Ahileida* i zbirci *Šume*, u epu *Pjesma o Argonautima* Valerija Flaka te u djelu *Ilias Latina*, čemu treba pridodati i jedan primjer iz Katulova epilija o svadbi Peleja i Tetide (64. pjesma). Usporedbe radi, 113 intertekstualnih poveznica nalazimo u elegijskim djelima, što čini 41,7%. Riječ je o Katulovim pjesmama, Ligdamovim, Tibulovim i Propercijevim elegijama te Ovidijevim djelima *Amores*, *Ars amatoria*, *Epistulae ex Ponto*, *Remedia amoris*, *Medicamina faciei*, *Tristia*, *Ibis* i *Nux*.²¹

BIBLIOGRAFIJA

- Appendini, Francesco Maria. *Notizie storico-critiche sulle antichità, storia e letteratura de' Ragusei*, sv. II. Dubrovnik: Antonio Martecchini, 1803.
- Bratičević, Irena. "Knjiga i čitanje u pismima Ilije Crijevića Marinu Buniću". *Colloquia Maruliana* 21 (2012), 69–88.
- Bratičević, Irena. "Rukopisni udes Ilije Crijevića". *Colloquia Maruliana* 30 (2021), 173–203.
- Braunlich, Alice F. "Against Curtailing Catullus' 'passer'". *The American Journal of Philology* 44 (1923), br. 4: 349–352.
- Claassen, Jo-Marie. "The Exiled Ovid's Reception of Gallus". *The Classical Journal* 112 (2017), br. 3: 318–341.
- Crijević, Ilija. *De Epidaurō*. Prevela Zrinka Blažević, uvodna studija Irena Bratičević. Dubrovnik: Dubrovačke knjižnice, 2020.

²¹ Premda se neke od Vergilijevih ekloga po tematici i obliku mogu smatrati bliskim elegijskim pjesmama, kao što su 2., 8. i 10. ekloga koje su također prisutne i u našem korpusu, nismo ih uračunale u zbroj elegijskih stihova (usp. E. J. Kenney, "Virgil and the Elegiac Sensibility", *Illinois Classical Studies* 8 (1983), br. 1: 44–59). Isti je slučaj i s djelima *Fasti* i *Heroides*.

- Crijević, Ilija. *Pjesme Flaviji / Carmina ad Flaviam*. Prevela Zrinka Blažević. Zagreb: Matica hrvatska, 2021.
- Ćosić, Dajana; Mrgan, Matea; Šoštarić, Petra. “Antički uzori u Džamanjićevu latinskom prijevodu Odiseje”. *Kroatologija: časopis za hrvatsku kulturu* 7 (2016), br. 1: 31–44.
- Gortan, Veljko; Vratović, Vladimir. *Hrvatski latinisti / Croatici auctores qui Latine scripserunt*, sv. 1. Zagreb: Matica hrvatska, Zora, 1969.
- Hrabak, Bogumil. “Poslovna biografija dubrovačkog pesnika Ilije Crijevića”. *Glasnik Odjeljenja umjetnosti CANU* 8 (1988), 235–256.
- Jones, Julian Ward. “Catullus’ ‘Passer’ as Passer”. *Greece & Rome* 45 (1998), br. 2: 188–194.
- Kenney, E. J. “Virgil and the Elegiac Sensibility”. *Illinois Classical Studies* 8 (1983), br. 1: 44–59.
- Kent, Roland G. “Addendum on Catullus’ Passer.” *The American Journal of Philology* 44 (1923), br. 4: 353–354.
- Körbler, Đuro. “Iz mladih dana triju humanista Dubrovčana 15. vijeka (Karlo Pavlov Pucić, Ilija Lampričin Crijević i Damjan Paskojević Benešić)”. *Rad JAZU* 206 (1915), 218–252.
- Nevenić Grabovac, Darinka. “Poema Ilije Crijevića *De Epidaurō*”. *Živa antika* 20 (1970), 241–277.
- Novaković, Darko. “Autografi Ilije Crijevića (I): *Vat. lat.* 1678”. U: *Hrvatska književna baština*, knj. 3, uredili Dunja Fališevac, Josip Lisac, Darko Novaković, 9–251. Zagreb: Ex libris, 2004.
- Novaković, Darko. “Dubrovnik – Verona – Basel: Tri priloga za recepcijski dokumentarij *Institucije*”. *Colloquia Maruliana* 4 (1995), 13–45.
- Novaković, Darko. “Il raguseo Ilija Crijević (*Aelius Lampridius Cerva*, 1463–1520) e la tradizione dell’elegia amorosa in Croazia”. U: *Poesia umanistica latina in distici elegiaci: Atti del convegno internazionale, Assisi, 15–17 maggio 1998*, uredili Giuseppe Catanzaro i Francesco Santucci, 165–181. Assisi: Accademia Properziana del Subasio, Centro Internazionale di Studi sulla poesia latina in distici elegiaci, 1999.
- Novaković, Darko. “Crijević, Ilija”. U: *Leksikon hrvatskih pisaca*, uredili Dunja Fališevac, Krešimir Nemeć i Darko Novaković, 137–139. Zagreb: Školska knjiga, 2000.
- Novaković, Darko. “Neo-Latin Love Elegy in the Croatian Humanism: Tradition and Innovation”. U: *Slika antike u novovjekovlju: zbornik radova s međunarodnog skupa, Zagreb, 2.–5. V. 1997*, uredila Olga Perić, 1–20. Zagreb: Latina et Graeca; Filozofski fakultet, Odsjek za klasičnu filologiju; Hrvatsko društvo klasičnih filologa, 2000.
- Praga, Giuseppe. “Il Lexicon di Elio Lampridio Cerva”. *Archivio storico per la Dalmazia* 19 (1935), br. 114: 262–273.
- Rački, Franjo. “Iz djela E. L. Crievića Dubrovčanina”. *Starine JAZU* 4 (1872), 155–200.
- Slade, Sebastijan. *Fasti litterario-Ragusini / Dubrovačka književna kronika*. Preveo Pavao Knezović. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2001.
- Sola, Giuseppe Nicolò. “Aelii Lampridii Cervini operum latinorum pars prior. Prefazione”. *Archivio storico per la Dalmazia* 16 (1934), br. 95: 525–527.
- Škunca, Stanislaus. *Aelius Lampridius Cervinus, poeta Ragusinus (saec. XV)*. Rim: Edizioni Franciscane, 1971.
- Šoštarić, Petra. “Ponovljene klauzule antičkih pisaca u epu *De vita et gestis Christi* Jakova Bunića”. *Latina et Graeca* 2 (2012), br. 22: 49–56.
- Tadin, Calisto. “Elio Lampridio Cervino”. *Rivista dalmatica* 3 (1905), br. 6: 265–292.
- Zabughin, Vladimiro. “Elio Lampridio Cerva”. *Nuovo Convito* 4 (1919), br. 3: 104–107.

Teuta SERREQUI JURIĆ
Maria Mariola GLAVAN

THE ANCIENT POETIC MODELS OF THE *CARMINA AD FLAVIAM* OF ILIJA CRIJEVIĆ, HUMANIST FROM DUBROVNIK (1463–1520)

– summary –

A humanist from Dubrovnik, writer of poetry and prose, Ilija Crijević (*Aelius Lampridius Cervinus*, 1463-1520) is one of the canonical poets of Croatian literature written in Latin. His exceptional poetic talent was already recognized during his lifetime. He was given the title of *poeta laureatus* (poet laureate) in Rome in 1484 for his cycle of poems dedicated to the Roman Flavia (*Carmina ad Flaviam*). Despite this, most of Crijević's opus was left forgotten in manuscript form until the modern age. The first complete critical edition of the larger part of Crijević's works (8256 verses from the codex *Vat. lat.* 1678), published in 2004 by academician Darko Novaković, opened the gate to the introduction and the literary-historical evaluation of the works of one of the most prolific writers of humanism in Dubrovnik.

This paper has as its aim the analysis of intertextual references found in the works of Crijević's cycle of poems known as *Carmina ad Flaviam*, taken from the works of ancient Roman poets. The analysis undertaken in this paper was accomplished through the use of the CRO-ALa and Musisque Deoque databases and their respective search engines, by which means the presence of borrowed citations, paraphrases and metrical clauses in Crijević's text were confirmed, with the aim of determining which ancient sources were the most influential on the composition of Crijević's love poetry. The results of the research show that in Crijević's collection of poetry we find intertextual correlations with 271 verses from the works of classical Roman authors. In terms of the number of observed intertextual references, the Roman elegiac poet Ovid, with 125 verses, surpasses other writers many times over. Following him we find Propertius (27 verses), Virgil (21), Martial (20), Statius (18), Silius Italicus (17), Tibullus (10), Lucan (7), Juvenal (6), Catullus (3), *Ilias Latina* (3), Lucretius (3), Lygdamus (3), Horace (2), Seneca the Younger (2), Tertullian (2) and Valerius Flaccus (2). With regard to examples which can be attributed to only one author, Ovid is again found to be the most influential on Crijević's collection, with 45 original final clauses found in pentameters and hexameters, as well as syntagms which Crijević embedded into the beginning or middle of his verses. Following Ovid, we have Propertius (15 original clauses or syntagms), Virgil (12), Martial (10), Tibullus (7), Statius (6), Lucan (5) and Juvenal (4), while smaller numbers were also noted in the works of other authors.

As for Crijević's genre affinities, that is, the representation of certain literary genres in the Flavian cycle, Crijević's collection was strongly influenced by Roman elegiac poetry, as has already been noted in previous research. The analysis showed, however, that Crijević, while influenced by Roman elegiac poetry (in this case the works of Propertius, Ovid's elegies, and the poems of Tibullus), was also highly influenced by Roman epic poetry, especially Ovid's *Metamorphoses*, Virgil's *Aeneid*, and the epic poems of Silius Italicus (*Punica*), Publius Papinius Statius (*Thebaid*) and Marcus Annaeus Lucanus (*Pharsalia*). The evidence of the influence of Roman satire and epigram is also evident, albeit to a much smaller degree, with the works of Martial and Juvenal finding a place in Crijević's poems.

Key words. – Ilija Crijević, *Carmina ad Flaviam*, Flavian cycle, Roman elegy, humanism, love poetry

Prilog: popis uočenih intertekstualnih referencija²²

Crij. Carm.	Citat	Klasične referencije	Citat
Non semper fului radiant in uertice crines	4, 8, 7	Cum in cinerem canos soluent a uertice crines	Catull. 64, 350
Qualia et inserto certat decerpere rostro,	4, 10, 61	Oscula mordenti semper decerpere rostro	Catull. 68, 127
Collaque Threicia candidiora niue,	4, 8, 62	Hiberna fiant candidiora niue,	Catull. 80, 2
Praebeat incolumes foecundo Copia cornu:	5, 3, 91	Italiae pleno defudit Copia cornu.	Hor. <i>Epist.</i> 1, 12, 29
Pomifer anne, malis! Quantum est quod perdere possum?	5, 3, 23	Humanos animos: has nullo perdere possum	Hor. <i>Sat.</i> 1, 8, 20
Quid tempestiuos non carpis ab arbore foetus?	4, 8, 3	Consumpsit uolucrum bis quattuor arbore fetus	<i>Ilias Latina</i> 148
Ceu modo praetentis concurrere cominus hastis	4, 9, 3	Contulerant, iactis inter se cominus hastis;	<i>Ilias Latina</i> 455
Ceu modo praetentis concurrere cominus hastis	4, 9, 3	Concurrunt iactis inter se cominus hastis	<i>Ilias Latina</i> 951
Non ego fila meae nunc deprecer ultima uitae	4, 17, 1	Respicere ad longae iussit spatia ultima uitae.	Juv. 10, 275
Ante alios, sed iure quidem (licet anxia mater	5, 3, 48	Murmure, cum Veneris fanum uidet, anxia mater	Juv. 10, 290
Sed melius quod sic patriis uicturus in oris	4, 16, 27	Sed melius, quod nil animis in corpora iuris	Juv. 2, 139
Te solam intueor, tibi seruiio deditus uni,	4, 6, 25	Si tibi simplicitas uxoria, deditus uni	Juv. 6, 206
Stat cunctos casus et summa pericula rerum	4, 4, 95	Hic tamen et Cimbros et summa pericula rerum	Juv. 8, 249
Florifer et pressis uinosus inebriet uiuis	5, 3, 96	Nolentem et miseram uinosus inebriet aurem.	Juv. 9, 113
Non semper fului radiant in uertice crines	4, 8, 7	Turrigero canos effundens uertice crines,	Luc. 1, 188
Illa tui quondam custodia sola pudoris,	4, 19, 7	Paruimus uicti; uenia est haec sola pudoris	Luc. 3, 148
Cessaret, non ungue genas, quae amplexa cadauer	5, 3, 43	Credidit ora uiri Romanum amplexa cadauer,	Luc. 3, 759
Siue ego tentauit tua transfuga colla tenere	4, 7, 19	Sustinet amplexa dulci, non colla tenere,	Luc. 5, 793
Non ego fila meae nunc deprecer ultima uitae	4, 17, 1	At nox felicis Magno pars ultima uitae	Luc. 7, 7
Quod si quis tales sedabit pectoris aestus,	4, 4, 75	Proiecit fessos incerti pectoris aestus,	Luc. 8, 166
Anne ego militiam magis et fera bella secutus	4, 16, 17	Nullum, Magne, ducem: te solum in bella secutus	Luc. 9, 242

²² U tablici s uočenim intertekstualnim referencijama rimski se autori i njihova djela navode po abecednom redu. Sustav kratica za navođenje imena antičkih autora i djela preuzet je iz *Oxford Classical Dictionary*.

Morte obita neque enim curas cessare priores	4, 17, 7	Morte obita quorum tellus amplectitur ossa.	Lucr. 1, 135
Non erit in terris felicius ulla uoluptas,	4, 6, 13	Nec noua uiuendo procuditur ulla uoluptas.	Lucr. 3, 1081
Infoecunda fluant sterili tua tempora cursu,	5, 3, 100	Annua sol in quo consumit tempora cursu.	Lucr. 5, 619
Non intellecto curua Senecta pede.	4, 8, 20	Nec uenit tardo curua senecta pede.	Lygd. <i>Eleg.</i> 5, 16
Laomedontaeae subeant periuria linguae:	4, 10, 17	Gnosia, Theseae quondam periuria linguae	Lygd. <i>Eleg.</i> 6, 39
Sed quid ego accusem blandae periuria linguae?	4, 10, 65	Gnosia, Theseae quondam periuria linguae	Lygd. <i>Eleg.</i> 6, 39
Non semper fului radiant in uertice crines	4, 8, 7	Hos tibi, Phoebe, uouet totos a uertice crines	Mart. 1, 31, 1
Quod poterat damnum basia sola sequi,	4, 10, 54	Et steriles cathedras basia sola crepant.	Mart. 1, 76, 14
Parsque meae mentis uulnere nulla uacat.	4, 4, 21	At mea luxuria pagina nulla uacat.	Mart. 3, 69, 4
Ipse uel Enomai currere lege uolo,	4, 9, 10	Sed Silam nulla ducere lege uolo.	Mart. 11, 23, 2
Siue fenestrata pendet in aure lapis:	4, 19, 72	Gemma uel a digito uel cadit aure lapis;	Mart. 11, 49, 4
Et formae inuideas munera rara tuae.	4, 19, 54	Ambrosias ornamenta munera rara dapes.	Mart. 13, 91, 2
Copia, te praeter, nulla leuare potest.	4, 5, 28	Defuerit, dentes pinna leuare potest.	Mart. 14, 22, 2
Nec mihi patritii sanguinis altus honos,	4, 5, 36	Quinquiplici cera cum datur altus honos.	Mart. 14, 4, 2
Parte sui quaestus, tedia ferre nequit.	4, 19, 92	Non poterat uanae taedia ferre togae	Mart. 3, 4, 6
Ibo ego Rhiphaeo qua coit unda gelu,	4, 4, 86	Decidit hiberno praegrauis unda gelu:	Mart. 4, 18, 4
Tempestiua cauos inquinat uua lacus.	4, 8, 6	Presserat hic madidos nobilis uua lacus:	Mart. 4, 44, 2
Fulminis oblitum qui facis esse Iouem	4, 3, 42	Sospite quo gratum credimus esse Iouem.	Mart. 5, 1, 8
Et pinges raris tempora calua comis;	4, 8, 28	Et tegitur pictis sordida calua comis.	Mart. 6, 57, 2
Altirus Laurens et dulcia dona Lacaenae	5, 3, 62	Parua dabis caro sed dulcia dona sodali:	Mart. 7, 84, 5
Et sueram grandi bella tonare tuba,	4, 4, 60	Aspera uel paribus bella tonare modis,	Mart. 8, 3, 14
Quod poterat damnum basia sola sequi,	4, 10, 54	Sed durus domino basia sola dares.	Mart. 8, 46, 6
Laomedontaeae subeant periuria linguae:	4, 10, 17	“Laomedontaeae fuerant haec pocula mensae:	Mart. 8, 6, 5
Vel Styga percurram Tartareumque canem.	4, 9, 12	Nec Styga uidisses Tartareumque canem.	Mart. 9, 65, 12
Quique uerecundo est sanctus in ore pudor,	4, 5, 8	Tam pacata quies, tantus in ore pudor.	Mart. 9, 79, 6
Nec fera sanguinei uacat hiscere praelia Martis,	4, 4, 15	Desperabantur promissi proelia Martis;	Mart. <i>Spect.</i> 22, 3
Addicta es precio, quouis mercabilis aere,	4, 19, 5	Stat meretrix certo cuius mercabilis aere	Ov. <i>Am.</i> 1, 10, 21

Hinc ruis in praeceps, quo pessima sustinet aetas	4, 19, 61	Non me more patrum, dum strenua sustinet aetas,	Ov. <i>Am.</i> 1, 15, 3
Cum mihi pars sensus nulla superstes erit?	4, 3, 94	Viuam, parsque mei multa superstes erit.	Ov. <i>Am.</i> 1, 15, 42
Vrro, io, uates! Venus o, molire triumphos,	4, 4, 67	I nunc, magnificos uictor molire triumphos,	Ov. <i>Am.</i> 1, 7, 35
Succiduoque tremens corpus anile gradu.	4, 8, 34	Suspikor et pluma corpus anile tegi;	Ov. <i>Am.</i> 1, 8, 14
Purpureoque micat lacteus ore color.	4, 8, 8	Quam tibi sit toto nullus in ore color!	Ov. <i>Am.</i> 2, 11, 28
Quaeque fluent labris dira uenena tuis,	4, 8, 54	Et nondum natis dira uenena datis?	Ov. <i>Am.</i> 2, 14, 28
Oris et immundi dira uenena bibis,	4, 19, 52	Et nondum natis dira uenena datis?	Ov. <i>Am.</i> 2, 14, 28
Nec per te offensam poenitet esse fidem.	4, 19, 106	Illa datam tecum sentiat esse fidem.	Ov. <i>Am.</i> 2, 15, 28
Excutere et blando tēla trifulca Ioui.	4, 5, 60	Excutere irato tela trifulca Ioui:	Ov. <i>Am.</i> 2, 5, 52
Obprobrii discas esse poeta tui.	4, 3, 28	O argumenti lente poeta tui?	Ov. <i>Am.</i> 3, 1, 16
Desine blanditias mendaces fingere nobis,	4, 19, 1	Desine blanditias et uerba potentia quondam	Ov. <i>Am.</i> 3, 11, 31
Tunc etiam cineres cogar amare tuos.	4, 17, 18	Et quam, si nolim, cogar amare, uelim.	Ov. <i>Am.</i> 3, 11, 52
Credulus et uerbis pondus inesse tuis.	4, 10, 6	Malueram uerbis pondus abesse meis.	Ov. <i>Am.</i> 3, 12, 20
Teque potituras deseris arte manus;	4, 7, 24	Ara per antiquas facta sine arte manus.	Ov. <i>Am.</i> 3, 13, 10
Illecebras quid enim, quid uerba iuuantia dicam?	4, 5, 13	Illic nec uoces nec uerba iuuantia cessent,	Ov. <i>Am.</i> 3, 14, 25
Meque improuisa casse fefellit Amor.	4, 3, 4	Meque improuisa casse fefellit Amor.	Ov. <i>Am.</i> 3, 4, 20
Collaque Threicia candidiora niue,	4, 8, 62	Bracchia Sithonia candidiora niue	Ov. <i>Am.</i> 3, 7, 8
Hunc potes amplecti? Nec te miseretque pudetque	4, 19, 45	Hunc potes amplecti formosis, uita, lacertis?	Ov. <i>Am.</i> 3, 8, 11
Mors mea, crede, tuum, Flauia, crimen erit!	4, 3, 78	Inque meo nullum carmine crimen erit.	Ov. <i>Ars am.</i> 1, 34
Vnica nec nobis Flauia crimen erit,	4, 6, 50	Inque meo nullum carmine crimen erit.	Ov. <i>Ars am.</i> 1, 34
Siue fenestrata pendet in aure lapis:	4, 19, 72	Elapsusque caua fingitur aure lapis?	Ov. <i>Ars am.</i> 1, 432
Iamque tui cunctos offendet anhelitus oris	4, 8, 53	Nec male odorati sit tristis anhelitus oris,	Ov. <i>Ars am.</i> 1, 521
Haec indigna tuum gaudia crimen habet.	4, 10, 46	Tuta frequensque licet sit uia, crimen habet.	Ov. <i>Ars am.</i> 1, 586
Et quae fingebam gaudia mille modis.	4, 10, 64	Pectora: mille animos excipe mille modis!	Ov. <i>Ars am.</i> 1, 756
Mollibus obsequiis conciliatur amor!	4, 5, 50	Venit honos, auro conciliatur amor.	Ov. <i>Ars am.</i> 2, 278
Parte sui quaestus, tedia ferre nequit.	4, 19, 92	Dedecet ingenuos taedia ferre sui.	Ov. <i>Ars am.</i> 2, 530
Teque potituras deseris arte manus;	4, 7, 24	Dicitur et duras igne uel arte manus!	Ov. <i>Ars am.</i> 2, 568

Haec indigna tuum gaudia crimen habet.	4, 10, 46	Famaque non tacto corpore crimen habet.	Ov. <i>Ars am.</i> 2, 634
Non intellecto curua Senecta pede.	4, 8, 20	Iam ueniet tacito curua senecta pede.	Ov. <i>Ars am.</i> 2, 670
Te solam intueor, tibi seruiō deditus uni,	4, 6, 25	Te solam norit, tibi semper inhaereat uni;	Ov. <i>Ars am.</i> 3, 561
Purpureoque micat lacteus ore color.	4, 8, 8	Et perit, in nitido qui fuit ore, color,	Ov. <i>Ars am.</i> 3, 74
Debuerit quamvis rectius illa pati.	4, 10, 34	Digna est concubitus quoslibet illa pati.	Ov. <i>Ars am.</i> 3, 766
Stultitia e manibus lapsa fuere meis.	4, 10, 68	Verbera cum uerbis mixta fuere meis.	Ov. <i>Her.</i> 10, 38
Stultitia e manibus lapsa fuere meis.	4, 10, 68	Tuta nec a digitis ora fuere meis.	Ov. <i>Her.</i> 12, 154
Nec laniata comas manibus, laniata capillos	4, 3, 91	Vix me continui quin sic laniata capillos	Ov. <i>Her.</i> 12, 157
Forsitan et stultos olim ridebis amantes	4, 8, 69	Forsitan et, stultae dum te iactare maritae	Ov. <i>Her.</i> 12, 175
Iam tibi seruatus gloria maior ero!	4, 3, 44	Sed tibi seruatus gloria maior ero.	Ov. <i>Her.</i> 12, 76
Nec laniata comas manibus, laniata capillos	4, 3, 91	Purpureos laniata sinus, laniata capillos,	Ov. <i>Her.</i> 14, 51
Stultitia e manibus lapsa fuere meis.	4, 10, 68	Conscia deliciis illa fuere meis.	Ov. <i>Her.</i> 15, 138
Sic grauior censura iuuat, claementia damno est	4, 19, 89	Quae iuuat, ut nunc est, eadem mihi gloria damno est,	Ov. <i>Her.</i> 17, 171
Ingenuusque color uiuaque forma capit,	4, 5, 4	Inque uicem tua me, te mea forma capit;	Ov. <i>Her.</i> 17, 182
Deoueat tactum si qua puella sapit?	4, 19, 50	Vterer; utetur, siqua puella sapit.	Ov. <i>Her.</i> 17, 260
Haec indigna tuum gaudia crimen habet.	4, 10, 46	Vtque mihi parcat, nomine crimen habet.	Ov. <i>Her.</i> 18, 142
Si non uera dabis manifesti signa doloris,	4, 3, 95	Nec quia uenturi dederis mihi signa doloris	Ov. <i>Her.</i> 19, 107
Ne solita careant funera nostra fide:	4, 17, 4	Nec careant uera gaudia nostra fide!	Ov. <i>Her.</i> 19, 68
Quid tempestiuos non carpis ab arbore foetus?	4, 8, 3	Verba licet repetas, quae demptus ab arbore fetus	Ov. <i>Her.</i> 20, 11
Mors mea, crede, tuum, Flauia, crimen erit!	4, 3, 78	Scripta mihi caute littera crimen erit?	Ov. <i>Her.</i> 20, 40
Vnica nec nobis Flauia crimen erit,	4, 6, 50	Scripta mihi caute littera crimen erit?	Ov. <i>Her.</i> 20, 40
Me similes auro crines et eburnea ceruix (v. <i>supra</i> , crines)	4, 5, 3	Hoc faciunt flauī crines et eburnea ceruix,	Ov. <i>Her.</i> 20, 59
Par utinam Herculeis noctibus esse uelit!	4, 6, 32	Cuique senex Nereus prosocer esse uelit.	Ov. <i>Her.</i> 3, 74
Nec propius fessos cernere solis equos,	4, 16, 6	Nititur et tenebris abdere Solis equos;	Ov. <i>Her.</i> 6, 86
Laomedontaeae subeant periuria linguae:	4, 10, 17	Protinus occurrent falsae periuria linguae	Ov. <i>Her.</i> 7, 67
Sed quid ego accusem blandae periuria linguae?	4, 10, 65	Protinus occurrent falsae periuria linguae	Ov. <i>Her.</i> 7, 67

Haec indigna tuum gaudia crimen habet.	4, 10, 46	Cauit mortales, de Ioue crimen habet.	Ov. <i>Fast.</i> 2, 162
Carnificem uelles praeposuisse Ioui,	4, 19, 22	Ne uideare hominem praeposuisse Ioui:	Ov. <i>Fast.</i> 2, 676
Non intellecto curua Senecta pede.	4, 8, 20	Non intellecto credula turba deo.	Ov. <i>Fast.</i> 2, 716
Quis queat hostiles conseruisse manus?	4, 4, 28	Et cum ciue pudet conseruisse manus	Ov. <i>Fast.</i> 3, 282
Nuncque Iouem pennas, nunc falsi cornua tauri	4, 5, 43	Ceperunt matrem formosi cornua tauri	Ov. <i>Fast.</i> 3, 499
Percurram celeri puluerulentus equo,	4, 16, 18	Caelius accipiat puluerulentus equos.	Ov. <i>Fast.</i> 3, 522
Quid tibi uis blando, pulcherrima Flauia, uultu?	4, 4, 1	Semper ad Aeneadas placido, pulcherrima, uultu	Ov. <i>Fast.</i> 4, 161
Coniugis est manes fida secuta comes.	4, 17, 10	Et dominam casu nulla secuta comes.	Ov. <i>Fast.</i> 4, 444
Siue Lycaonias comminus ire niues.	4, 4, 84	Audet et hirsutas comminus ire leas;	Ov. <i>Fast.</i> 5, 176
Fama uetus formae est substituenda tuae!	4, 17, 16	Fama uetus, tum cum Saturnia terra uocata est,	Ov. <i>Fast.</i> 5, 625
Tardior et multo foenore poena uenit.	4, 8, 42	Et tandem Caco debita poena uenit.	Ov. <i>Fast.</i> 5, 648
Nec laniata comas manibus, laniata capillos	4, 3, 91	Haec quoque, funestos ut erat laniata capillos,	Ov. <i>Fast.</i> 6, 493
Sisyphiae molis sistet reuolubile pondus,	4, 4, 79	Sisypho, cui tradas reuolubile pondus habebis:	Ov. <i>Ib.</i> 189
Quae mihi de medio lapsa fuere sinu,	4, 10, 58	Fixa sub Euboico Graia fuere sinu.	Ov. <i>Ib.</i> 338
Teque potituras deseris arte manus;	4, 7, 24	Quas maga terribili subsecat arte manus:	Ov. <i>Medic.</i> 36
Purpureoque micat lacteus ore color.	4, 8, 8	Haerebit toto nullus in ore color.	Ov. <i>Medic.</i> 98
Formosique breuem causabere corporis usum:	4, 8, 67	Et terrena fuit, uersa est in corporis usum;	Ov. <i>Met.</i> 1, 408
Si tamen insanos exoluum morte dolores	4, 3, 77	Nec finire licet tantos mihi morte dolores,	Ov. <i>Met.</i> 1, 661
An tanti est quicquid terrarum possidet orbis	4, 19, 47	Quemque ego cum rebus, quas totus possidet orbis,	Ov. <i>Met.</i> 7, 59
Ferrum inclaementer petit immedicabile uulnus,	4, 19, 87	Nil prosunt artes; erat immedicabile uulnus.	Ov. <i>Met.</i> 10, 189
Qualia dilecto siue unica nata parenti,	4, 10, 55	In quibus et nato genetrix et nata parenti	Ov. <i>Met.</i> 10, 332
Infoecunda fluant sterili tua tempora cursu,	5, 3, 100	Illa moram celeri cessataque tempora cursu	Ov. <i>Met.</i> 10, 669
Non soror hic, quae non manibus lacerare capillos	5, 3, 42	Nec satis est nymphae flere et lacerare capillos	Ov. <i>Met.</i> 14, 420
Vrro, io, uates! Venus o, molire triumphos,	4, 4, 67	Vlla ferenda mei; laetos molire triumphos	Ov. <i>Met.</i> 14, 719
Laomedontaeae subeant periuria linguae:	4, 10, 17	Verborum et natae dira in periuria linguae;	Ov. <i>Met.</i> 14, 99
Sed quid ego accusem blandae periuria linguae?	4, 10, 65	Verborum et natae dira in periuria linguae;	Ov. <i>Met.</i> 14, 99
Sic, ubi iam rugas speculo conspexit aniles	4, 8, 71	Flet quoque, ut in speculo rugas adspexit aniles,	Ov. <i>Met.</i> 15, 232.

Accedunt damnis ludibria, criminis auctor	4, 10, 33	“Fer, precor” inquit “opem! nam tu mihi criminis auctor.”	Ov. <i>Met.</i> 15, 40
Exiguum quod spirat adhuc. Quis corporis huius	5, 3, 27	Cum uolet, illa dies, quae nil nisi corporis huius.	Ov. <i>Met.</i> 15, 873
Nuncque Iouem pennas, nunc falsi cornua tauri	4, 5, 43	Per tamen aduersi gradieris cornua Tauri	Ov. <i>Met.</i> 2, 80
Si tamen insanos exoluam morte dolores	4, 3, 77	Nec mihi mors grauis est, posituro morte dolores:	Ov. <i>Met.</i> 3, 471
Nunc postquam caelum uenale insaniam fecit,	4, 19, 77	Exsiluere uiri, siue hoc insaniam fecit.	Ov. <i>Met.</i> 3, 670
Iamque tui cunctos offendet anhelitus oris	4, 8, 53	Inque uices fuerat captatus anhelitus oris:	Ov. <i>Met.</i> 4, 72
Iamque tui cunctos offendet anhelitus oris	4, 8, 53	Crinalis uittas adflabat anhelitus oris.	Ov. <i>Met.</i> 5, 617
Nec laniata comas manibus, laniata capillos	4, 3, 91	Mox, ubi mens rediit, passos laniata capillos,	Ov. <i>Met.</i> 6, 531
Perque alios luxus et rerum mille colores	4, 19, 73	In quo diuersi niteant cum mille colores,	Ov. <i>Met.</i> 6, 65
Scuta uirum atque enses cecidere e carmine nostro	4, 4, 47	Aera tuos minuant; currus quoque carmine nostro	Ov. <i>Met.</i> 7, 208
Nuncque Iouem pennas, nunc falsi cornua tauri	4, 5, 43	Vosne, manus, ualidi pressistis cornua tauri?	Ov. <i>Met.</i> 9, 186
Parte sui meliore uacat. Quota portio nondum	5, 3, 25	Parte sui meliore uiget maiorque uideri	Ov. <i>Met.</i> 9, 269
Sic mendax uana deludit imagine somnus,	4, 7, 29	Saepe licet simili redeat sub imagine somnus:	Ov. <i>Met.</i> 9, 480
Atque hanc perfidiam dedecus esse putas?	4, 10, 50	Et liceat miserae dedecus esse semel.	Ov. <i>Nux</i> 180
Sic grauior censura iuuat, claementia damno est	4, 19, 89	Non istis sua facta nocent, uicinia damno est:	Ov. <i>Nux</i> 49
Et buxo et caera pallidiora noua?	4, 3, 100	Membraque sunt cera pallidiora noua.	Ov. <i>Pont.</i> 1, 10, 28
Aspicias, ossea membra uides et corpora caera / Pallidiora noua:	5, 3, 17–18	Membraque sunt cera pallidiora noua.	Ov. <i>Pont.</i> 1, 10, 28
Sic agor infelix nullo non saucius ictu	4, 3, 23	Sic ego mente iacens et acerbo saucius ictu	Ov. <i>Pont.</i> 1, 3, 7
Cum tibi deciderint nomina magna, miser!	4, 3, 36	Si modo non uerum nomina magna premunt.	Ov. <i>Pont.</i> 1, 4, 26
Tristor, heu, mortis nuncia fama meae?	4, 16, 26	Attulerat culpae quem mala fama meae,	Ov. <i>Pont.</i> 2, 3, 86
Collaque Threicia candidiora niue,	4, 8, 62	Et non calcata candidiora niue:	Ov. <i>Pont.</i> 2, 5, 38
Infelix perii, qui dum mea uulnera curo,	4, 3, 55	Infelix perii dotibus ipse meis.	Ov. <i>Pont.</i> 2, 7, 48
Quaeque fluent labris dira uenena tuis,	4, 8, 54	Mixtae sunt nostra dira uenena manu:	Ov. <i>Pont.</i> 2, 9, 68
Oris et immundi dira uenena bibis,	4, 19, 52	Mixtae sunt nostra dira uenena manu:	Ov. <i>Pont.</i> 2, 9, 68
Scuta uirum atque enses cecidere e carmine nostro	4, 4, 47	Crede mihi, quotiens laudaris carmine nostro,	Ov. <i>Pont.</i> 3, 1, 61
Scuta uirum atque enses cecidere e carmine nostro	4, 4, 47	Nec mihi suscense, totiens si carmine nostro,	Ov. <i>Pont.</i> 3, 1, 89

Ac uelut ad medicam confugit aeger opem,	4, 3, 54	Ad medicam dubius confugit aeger opem.	Ov. <i>Pont.</i> 3, 4, 8
Par utinam Herculeis noctibus esse uelit!	4, 6, 32	Caesar: et in multis me, precor, esse uelit.	Ov. <i>Pont.</i> 3, 6, 38
Nec per te offensam poenitet esse fidem.	4, 19, 106	Tranquilli comitem temporis esse fidem.	Ov. <i>Pont.</i> 4, 10, 74
Ac uelut ad medicam confugit aeger opem,	4, 3, 54	Dum dolor in cursus est et petit aeger opem.	Ov. <i>Pont.</i> 4, 11, 18
Et maris Ionii saeuat ira minax,	4, 4, 92	Et maris Ionii transieritis aquas,	Ov. <i>Pont.</i> 4, 5, 6
Parsque meae mentis uulnere nulla uacat.	4, 3, 24	Parsque fere scuti uulnere nulla uacat.	Ov. <i>Pont.</i> 4, 7, 38
Parsque meae mentis uulnere nulla uacat.	4, 3, 24	A meritis eius pars mihi nulla uacat.	Ov. <i>Pont.</i> 4, 15, 6
Quique uerecundo est sanctus in ore pudor,	4, 5, 8	Ille uetus solito perstat in ore pudor.	Ov. <i>Pont.</i> 4, 9, 92
Vincit et aequeoras saepe natator aquas.	4, 5, 52	Pugnat in aduersas ire natator aquas.	Ov. <i>Rem. am.</i> 122
Gaudebunt furtim iuuenes furtimque puellae	4, 8, 35	Fac coeant furtim iuuenes timidaeque puellae	Ov. <i>Rem. am.</i> 33
Perque alios luxus et rerum mille colores	4, 19, 73	Pyxidas inuenies et rerum mille colores	Ov. <i>Rem. am.</i> 353
Meque improuisa casse fefellit Amor.	4, 3, 4	Quos suos ex omni parte fefellit amor.	Ov. <i>Rem. am.</i> 42
Mors mea, crede, tuum, Flauia, crimen erit!	4, 3, 78	Forsitan hoc alio iudice crimen erit.	Ov. <i>Rem. am.</i> 428
Vnica nec nobis Flauia crimen erit,	4, 6, 50	Forsitan hoc alio iudice crimen erit.	Ov. <i>Rem. am.</i> 428
Et rapiunt celeres irrita uerba nothi.	4, 10, 8	Nunc subeant mediis irrita uerba deis.	Ov. <i>Rem. am.</i> 678
Fulminis oblitum qui facis esse Iouem	4, 3, 42	Infestumque mihi sit satis esse Iouem.	Ov. <i>Tr.</i> 1, 4, 26
Ibo ego Rhiphaeo qua coit unda gelu,	4, 4, 86	Et maris astricto quae coit unda gelu.	Ov. <i>Tr.</i> 2, 196
Mors mea, crede, tuum, Flauia, crimen erit!	4, 3, 78	Inque meo nullum carmine crimen erit.	Ov. <i>Tr.</i> 2, 250
Vnica nec nobis Flauia crimen erit,	4, 6, 50	Inque meo nullum carmine crimen erit.	Ov. <i>Tr.</i> 2, 250
Nequa sinistra meum perstringat fabula nomen,	4, 4, 21	Strinixerit ut nomen fabula nulla meum.	Ov. <i>Tr.</i> 2, 350
Scuta uirum atque enses cecidere e carmine nostro	4, 4, 47	Crede mihi, distant mores a carmine nostro	Ov. <i>Tr.</i> 2, 353
Iam non haec metuum fatalia tempora nobis,	5, 3, 69	Non ita sum positus, nec sunt ea tempora nobis,	Ov. <i>Tr.</i> 3, 13, 19
Cum tibi deciderint nomina magna, miser!	4, 3, 36	Viue tibi et longe nomina magna fuge.	Ov. <i>Tr.</i> 3, 4, 4
Cum mihi pars sensus nulla superstes erit?	4, 3, 94	Me tamen exstincto fama superstes erit,	Ov. <i>Tr.</i> 3, 7, 50
Et desiderio causa maligna meo,	4, 6, 36	Non fuit ingenio fama maligna meo,	Ov. <i>Tr.</i> 4, 10, 126
Quique uerecundo est sanctus in ore pudor,	4, 5, 8	Purpureus molli fiat in ore pudor.	Ov. <i>Tr.</i> 4, 3, 70
Seu premit ornatas aurea uitta comas,	4, 19, 70	Cinxerat et Graias barbara uitta comas,	Ov. <i>Tr.</i> 4, 4, 78

Velle nec, auratum praeter, amare Iouem.	4, 19, 20	Illa suis uerbis cogat amare Iouem.	Prop. 1, 13, 32
Aut formae aut famae, stulta puella, tuae?	4, 19, 46	An noua tristitiae causa puella tuae?	Prop. 1, 18, 10
Nanque ego te gelida cogar sentire fauilla	4, 17, 5	Quae tu uiua mea possis sentire fauilla!	Prop. 1, 19, 19
Nec nisi uisceribus spicula nota meis.	4, 3, 60	Afferat et lacrimis omnia nota meis!	Prop. 1, 6, 24
Iam frustra cupies uersus mollire seueros	4, 3, 29	Et frustra cupies mollem componere uersum	Prop. 1, 7, 19
Solus et antiquum mirabere saepe Philetam	4, 3, 33	Tum me non humilem mirabere saepe poetam,	Prop. 1, 7, 21
Teque potituras deseris arte manus;	4, 7, 24	Miramur facilis ut premat arte manus;	Prop. 2, 1, 10
Cantu audaces animare in proelia turmas	4, 4, 27	Iam libet et fortis memorare ad proelia turmas	Prop. 2, 10, 3
Sustinuisse potes, quisnam mihi claudet ocellos?	5, 3, 33	Quandocumque igitur nostros mors claudet ocellos,	Prop. 2, 13, 17
Immortalis ero si te sine ueste uidere	4, 5, 25	Immortalis ero, si altera talis erit.	Prop. 2, 14, 10
Nec per te offensam poenitet esse fidem.	4, 19, 106	Tum flebit, cum in me senserit esse fidem.	Prop. 2, 17, 18
Tantaleoque aidam pellet ab ore sitim,	4, 4, 78	Vt liquor arenti fallat ab ore sitim,	Prop. 2, 17, 6
Purpureoque micat lacteus ore color.	4, 8, 8	Turpis Romano Belgicus ore color.	Prop. 2, 18, 26
Sulcabit teneras cum tibi ruga genas.	4, 8, 26	Et faceret scissas languida ruga genas?	Prop. 2, 18, 6
Sive Lycionias cominus ire niues.	4, 4, 84	Aut celer agrestis cominus ire sues.	Prop. 2, 19, 22
Liber eram et placida securus pace fruebar:	4, 3, 1	Liber eram et uacuo meditabar uiuere lecto	Prop. 2, 2, 1
Meque improuisa casse fefellit Amor.	4, 3, 4	At me composita pace fefellit Amor.	Prop. 2, 2, 2
Mors mea, crede, tuum, Flauia, crimen erit!	4, 3, 78	Tam formosa tuum mortua crimen erit.	Prop. 2, 28, 2
Vnica nec nobis Flauia crimen erit,	4, 6, 50	Tam formosa tuum mortua crimen erit.	Prop. 2, 28, 2
Terra dabit faciles nec minus unda uias.	4, 4, 88	Errat et ipsa suas decipit unda uias,	Prop. 2, 34, 36
Accedunt damnis ludibria, criminis auctor	4, 10, 33	Cur exempla petam Graium? Tu criminis auctor,	Prop. 2, 6, 19
Te quoque ceu nudas poena uidere deas.	4, 5, 24	Nec fuerat nudas poena uidere deas;	Prop. 3, 13, 38
Terra dabit faciles nec minus unda uias.	4, 4, 88	Et qua septenas temperat unda uias;	Prop. 3, 22, 16
Garrula cum uerno tempore prurit auis.	4, 10, 62	Garrula, cum blandis dicitur hora dolis.	Prop. 3, 23, 18
Vt reparat celeres menstrua luna uices.	4, 8, 12	Cornibus in plenum menstrua luna redit,	Prop. 3, 5, 28
Seu premit ornatas aurea uitta comas,	4, 19, 70	Vinxit et acceptas altera uitta comas,	Prop. 4, 11, 34
Hinc mea flagrant es uibrat in ossa faces.	4, 3, 22	Culpam alit et plures condit in ossa faces.	Prop. 4, 4, 70

Vt uolucris nidis urritur una suis.	4, 4, 64	Et uolucris nidis esse nouerca suis.	Prop. 4, 5, 10
Ah, tantum poteris lenta uidere nefas?	4, 3, 84	Haec quoque nati uidere nefas	Sen. <i>Oct.</i> 309
Ah, tantum poteris lenta uidere nefas?	4, 3, 84	Velut ignotum uidere nefas.	Sen. <i>Oed.</i> 444
Laomedontaeae subeant periuria linguae:	4, 10, 17	Laomedontaeae, Troiana altaria, flammae,	Sil. <i>Pun.</i> 1, 543
Nec datur Autumno titulus nec gloria mortis	5, 3, 70	Ad manes deferte, uiri. nisi gloria mortis	Sil. <i>Pun.</i> 10, 8
Nec Venerem quam te turpia lucra sequi;	4, 19, 18	Nec Venerem interea fugit exoptabile tempus	Sil. <i>Pun.</i> 11, 385
Laomedontaeae subeant periuria linguae:	4, 10, 17	Laomedontaeae sedes ingrata Mineruae,	Sil. <i>Pun.</i> 13, 55
Scuta uirum atque enses cecidere e carmine nostro	4, 4, 47	Scuta uirum cristaeque et inertis spicula ferro	Sil. <i>Pun.</i> 14, 542
Hostica nec caelsas meditatatur scandere turres	4, 4, 43	Hostica nec ferro mentem uincere nec auro.	Sil. <i>Pun.</i> 15, 115
Cetera quid referam? Pallas quibus innuba posset	4, 5, 19	Cetera quid referam? non ullus scilicet ulli	Sil. <i>Pun.</i> 16, 256
Cum tibi deciderint nomina magna, miser!	4, 3, 36	Fluminaque et montes et nomina magna locorum	Sil. <i>Pun.</i> 16, 577
Laomedontaeae subeant periuria linguae:	4, 10, 17	Laomedontaeae sacramentum moenibus urbis;	Sil. <i>Pun.</i> 17, 4
Si tamen insanos exoluam morte dolores	4, 3, 77	Amplexus iuncta leniuit morte dolores.	Sil. <i>Pun.</i> 17, 471
Si tamen insanos exoluam morte dolores	4, 3, 77	Sentit et, ut tantos compescat morte dolores,	Sil. <i>Pun.</i> 2, 144
Non ego fila meae nunc deprecer ultima uitae	4, 17, 1	Et rabie cladum perpassaeque ultima uitae	Sil. <i>Pun.</i> 2, 620
Non semper fului radiant in uertice crines	4, 8, 7	Praefuit intortos demissus uertice crines	Sil. <i>Pun.</i> 3, 284
Saepe Tibullaeo solabere uulnera cantu	4, 3, 31	Accendis renouasque uiros ad uulnera cantu,	Sil. <i>Pun.</i> 4, 170
Non faber extendit gladios, mucronibus iras	4, 4, 45	Ferro detergent et dant mucronibus iras.	Sil. <i>Pun.</i> 7, 344
Laomedontaeae subeant periuria linguae:	4, 10, 17	Laomedontaeae noscitur telluris alumnos?	Sil. <i>Pun.</i> 8, 172
Hoc reliquum uitae, nec adhuc florentibus annis	5, 3, 30	Hannibalem Libyae pelli florentibus annis	Sil. <i>Pun.</i> 9, 533
Non faber extendit gladios, mucronibus iras	4, 4, 45	Attritu et pigris addunt mucronibus iras.	Stat. <i>Achil.</i> 1, 435
Nec datur Autumno titulus nec gloria mortis	5, 3, 70	Praecipua et primae iam tunc data gloria mortis:	Stat. <i>Achil.</i> 1, 495
Non mihi nunc curae est Eoas uisere gentes	4, 16, 5	Haut spernenda cupis; quis enim non uisere gentes	Stat. <i>Achil.</i> 1, 785
Hoc reliquum uitae, nec adhuc florentibus annis	5, 3, 30	Quam mihi sorte Venus iunctam florentibus annis	Stat. <i>Silv.</i> 3, 5, 23
Fulmineosque ignes et mea bella canes.	4, 3, 38	Fulmineosque ignes mediique pericula ponti	Stat. <i>Silv.</i> 5, 1, 68
Ille ego magnanimum qui facta attollere regum	4, 4, 59	Certe ego, magnanimum qui facta attollere regum	Stat. <i>Silv.</i> 5, 3, 10
Non semper fului radiant in uertice crines	4, 8, 7	Coccyton iuxta, resolutaque uertice crines	Stat. <i>Theb.</i> 1, 90

Vecturus Rubri ditia dona maris;	4, 16, 2	Templa, Lycie, dabis, tot ditia dona sacratis	Stat. <i>Theb.</i> 10, 344
Hostica nec caelsas meditatur scandere turres	4, 4, 43	Hippomedon, Tyrias potui nec scandere turres,	Stat. <i>Theb.</i> 11, 180
Ante alios, sed iure quidem (licet anxia mater	5, 3, 48	Ceu soror infelix pugnatum aut anxia mater,	Stat. <i>Theb.</i> 11, 461
Armorumque acies et Martia bella ualebunt:	4, 3, 37	Non solitas acies nec Martia bella paramus,	Stat. <i>Theb.</i> 11, 97
Scuta uirum atque enses cecidere e carmine nostro	4, 4, 47	Scuta uirum galeasque uidet rutilare comantes,	Stat. <i>Theb.</i> 2, 530
Sic mendax uana deludit imagine somnus,	4, 7, 29	Perfusum magna uirtutis imagine somnus.	Stat. <i>Theb.</i> 3, 419
Fictum Acheronta putas? Furiarum uerbera rides?	4, 10, 10	Quo rapitis? quae uos Furiarum uerbera caecos	Stat. <i>Theb.</i> 3, 630
Vt uacuum telis lustrat utrunque latus.	4, 3, 26	Iam uacuum telis geminoque in sanguine ouantem	Stat. <i>Theb.</i> 7, 604
Nec fera sanguinei uacat hiscere praelia Martis,	4, 4, 15	Ponunt, ac saeui rediturum ad proelia Martis	Stat. <i>Theb.</i> 8, 732
Formosique breuem causabere corporis usum:	4, 8, 67	Funeris: odi artus fragilemque hunc corporis usum,	Stat. <i>Theb.</i> 8, 738
Nec Venerem quam te turpia lucra sequi;	4, 19, 18	Nec uenerem illicitam (crede his insignibus) ausi	Stat. <i>Theb.</i> 8, 96
Accedunt damnis ludibria, criminis auctor	4, 10, 33	Abiectus merito tam saeui criminis auctor,	Tert. <i>adu. Marc.</i> 3, 301
Accedunt damnis ludibria, criminis auctor	4, 10, 33	Perpetuas luit, ignarus, neque criminis auctor;	Tert. <i>adu. Marc.</i> 4, 54
Quis lituos aut quis classica pulsa ciet?	4, 4, 26	Martia cui somnos classica pulsa fugent:	Tib. 1, 1, 4
Temporis et prisici poenituisse senes.	4, 8, 76	Temporis et prisici facta referre senem.	Tib. 1, 10, 44
Qui quatis expresso marcentia tempora Baccho	5, 3, 2	Neu quisquam multo percussum tempora Baccho	Tib. 1, 2, 3
Obsequium Lybicos fecit parere leones,	4, 5, 53	Longa dies homini docuit parere leones,	Tib. 1, 4, 17
Si qua luenda tibi, sit precor illa leuis.	4, 10, 24	Si tamen admittas, sit precor illa leuis.	Tib. 1, 6, 56
Scuta uirum atque enses cecidere e carmine nostro	4, 4, 47	Huc ades aspiraue mihi, dum carmine nostro	Tib. 2, 1, 35
Supplantare tuos turba iocosa pedes,	4, 8, 36	Ludat et ante tuos turba nouella pedes.	Tib. 2, 2, 22
Et quaecunque niger munera mittit Arabs.	4, 16, 16	Quos tener e terra diuite mittit Arabs.	Tib. 2, 2, 4
Laomedontaeae subeant periuria linguae	4, 10, 17	Cnosia, Theseae quondam periuria linguae	Tib. 3, 6, 39
Ignis inextincti uentilat acer Amor.	4, 4, 36	Accendit geminas lampadas acer Amor.	Tib. 3, 8, 6
Non semper fului radiant in uertice crines	4, 8, 7	Phlias immissus patrios de uertice crines.	Val. Fl. <i>Argon.</i> 1, 412
Scuta uirum atque enses cecidere e carmine nostro	4, 4, 47	Scuta uirum, donec iam celsior arbore pontus	Val. Fl. <i>Argon.</i> 1, 496
Scuta uirum atque enses cecidere e carmine nostro	4, 4, 47	Scuta uirum galeasque et fortia corpora uoluit!"	Verg. <i>Aen.</i> 1, 101
Exarsi inque meo uiuaces sanguine flammis	4, 4, 35	Captiuoque rogi perfundat sanguine flammis.	Verg. <i>Aen.</i> 10, 520

Morte obita neque enim curas cessare priores	4, 17, 7	Morte obita qualis fama est uolitare figuras	Verg. <i>Aen.</i> 10, 641
Exarsi inque meo uiuaces sanguine flammas	4, 4, 35	Inferias, caeso sparsurus sanguine flammas,	Verg. <i>Aen.</i> 11, 82
Scilicet et Phoebum campis armenta Pheraeis	4, 5, 41	Laeta boum passim campis armenta uidemus	Verg. <i>Aen.</i> 3, 220
Scilicet alterius sequitur me poena nocentis,	4, 10, 35	Ater et alterius sequitur de cortice sanguis.	Verg. <i>Aen.</i> 3, 33
Laomedontaeae subeant periuria linguae:	4, 10, 17	Laomedontaeae luimus periuria Troiae;	Verg. <i>Aen.</i> 4, 542
Sed sic elapsam manibus praedam obicis hosti	4, 10, 36	His, germana, malis oneras atque obicis hosti.	Verg. <i>Aen.</i> 4, 549
Quid tempestuos non carpis ab arbore foetus?	4, 8, 3	Auricomos quam quis decerperit arbore fetus.	Verg. <i>Aen.</i> 6, 141
Dum graue seruitium fugiam dominumque potentem,	4, 4, 85	Vendidit hic auro patriam dominumque potentem	Verg. <i>Aen.</i> 6, 621
Omnia sub pedibus duri calcantur Amoris,	4, 5, 39	Omnia sub pedibus, qua Sol utrumque recurrens	Verg. <i>Aen.</i> 7, 100
Scuta uirum atque enses cecidere e carmine nostro	4, 4, 47	Scuta uirum galeasque et fortia corpora uolues,	Verg. <i>Aen.</i> 8, 539
Scuta uirum atque enses cecidere e carmine nostro	4, 4, 47	Scuta uirum fluuio pictasque innare carinas.	Verg. <i>Aen.</i> 8, 93
Hunc potes amplecti? Nec te miseretque pudetque	4, 19, 45	Et magni Aeneae, segnes, miseretque pudetque?"	Verg. <i>Aen.</i> 9, 787
Alter et extremo scrutetur in orbe Britannos	4, 16, 3	Et penitus toto diuisos orbe Britannos.	Verg. <i>Ecl.</i> 1, 66
Quam, reor, Herculei nequeant mutare labores	4, 3, 73	Non illum nostri possunt mutare labores,	Verg. <i>Ecl.</i> 10, 64
Non ego fila meae nunc deprecer ultima uitae	4, 17, 1	O mihi tum longae maneat pars ultima uitae,	Verg. <i>Ecl.</i> 4, 53
Vt uidi, ut perii, et stipulae leuis instar acerui	4, 4, 33	Vt uidi, ut perii, ut me malus abstulit error!	Verg. <i>Ecl.</i> 8, 41
Nec me irretiri satis est, uerum improbus ille	4, 3, 5	Crudelis mater magis, an puer improbus ille?	Verg. <i>Ecl.</i> 8, 49
Nec magis ad solem glacies nec caera liquescit	4, 4, 65	Limus ut hic durescit, et haec ut cera liquescit	Verg. <i>Ecl.</i> 8, 80
Laomedontaeae subeant periuria linguae:	4, 10, 17	Laomedontaeae luimus periuria Troiae;	Verg. <i>G.</i> 1, 502

